

V novih razmerah so se približali tudi nekateri domačini in so postali redni obiskovalci žensk, ki so prodajale objeme in noči. Dokler je bil naval vojaštva velik, so le bolj zdaleč gledali na rdečo lučko in na skrivnostno hišico z zavešenimi okni. Zdaj so zmagale skomine, drug drugemu je dajal poguma, drug drugega je zapeljeval na prepovedano, razvratno pot. Domače pesmi so odmevale izza zidov samotne hiše. Domači fantje so popivali z dekleti in so se večkrat tudi stepili s tujerodnimi, od napuha in prezira razbesnelimi vojaki, ki so hoteli biti gospodarji v hiši.

Krista Alba je veljala za Tržačanko. Izdajala se je za tujerodko in se je pred domačimi najrajši pritajila. Če pa je prišla z njimi v stik, je vsakikrat zelo poudarjala, da se je njihovega jezika naučila šele v Trstu. Vendar je bila zanje bolj mikavna kakor druge, v veliki meri morda prav zato, ker so lahko po domače govorili z njo.

(Dalje prihodnjič.)

Haloze

Dr. Žgeč Franc

(Sociološka študija)

Vsako jutro, vsak večer gledam skozi okna našega stanovanja Haloze.

Gledam jih in mislim.

Vedno so me privlačevale s svojimi kontrasti, vedno so me odbijale z njimi. Včasih so mi bile tako blizu, včasih tako daleč, onkraj velikega prepada, ki me je ločil od njih.

Čuvstva iz otroških let so me zbujala znova in znova. Gnala so me kot dijaka, kot visokošolca v Haloze. Prepotoval sem jih, v poznejših letih sem jih skušal spoznati, razumeti.

Haloze pa so se mi izmikale. Njihovo tajno sem lovil le za vrhnji plašč, ne da bi doumel prave vzroke, prave gibalne sile tamošnjih razmer. Tako ravnaajo tudi mnogi drugi, ki se postavljajo, da poznajo Haloze. Oprimejo se posamičnega pojava ter poskušajo razložiti vse haloško življenje. Ne zavedajo se, da je to le zunanji znak za globoko notranjo bolezen, ki razjeda celotni organizem.

„Kje so gibalne sile, kje pravi vzroki, ki oblikujejo življenje v Halozah?“

Slišim jih, poznavalce Haloz, kako mi modro odgovarjajo: „Značaj Haložanov je kriv neznosnega stanja. Haložan je len, ne dela rad!“

Kadar zakolje svinjo, povabi vse sosede in sorodnike. V enem dnevu pojedjo pol svinje, včasih tudi celo! Nato pa stradajo vse leto.“

Poznavalci Halož se varajo!

V bajke o prirojenem značaju misleči človek ne more več verjeti, ne v neodvisnost duševnega sveta od ostalih pojmov! Zagrabi potezo v značaju, pa že vstane vprašanje: „Kaj je zarezalo to potezo v njegov značaj? Odkod ta nenasitost o priliki kolin? Zakaj Haložan težko dela?“

Vse dolgo leto je stradal, dan na dan je sanjal o kolinah, ko se bo lahko do sita najedel. Kadar je glad najhuje grizel po črevesih, je mislil na koline!

Haložan strada vse leto. Dolge mesece sploh kruha nima. Jedva se včasih drži na nogah. Ali lahko vztrajno in težko dela?

Dajte Haložanom kruha dovolj, da ne bo slab, sestradan! Delo mu ne bo več muka, ki napolnjuje vso duševnost z grenkobo, delo mu bo v radost in veselje!

Dajte Haložanom zemlje, da si bo redil prešiče: koline bodo zdrk-nile na navaden delaven dan, ki se ga bojita radi preobilega dela go-spodar in gospodinja.

Kruha, zemlje!

Kdo ima v Haložah kruh? Kdo ima vinograde, zemljo?

Dolgo si se šolal po različnih šolah, dragi razum! Mnogo so žrtvo-vali starši, mnogo narod za tvoj razvoj! Vse težijo ista vprašanja: „Kdo je gospodar Halož? Kdo ima tamošnje vinograde, kdo haloško zemljo? Kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca?“ — Išči sedaj, zbiraj po-datke, urejuj jih in odgovarjaj jasno, brez izmikanja: „Kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca?“

Haloze so se prilagodile pogojem, ki jih je stavila vinska trta. Dale so ji ugodna tla za rast, dale so ji ljudi za njeno nego, pokorile so se zakonom njenega življenja!

V zameno za gostoljubnost je oblikovala vinska trta Haloze po svoje. Vlila je vanje svoje poezije, primešala ji je svojih slasti in svoje grenkobe, prevlekla je vzhodna, južna in južnozapadna rebra s svojo barvo, nasejala je po vrhovih in po pobočjih viničarske bajte ter gosposke vile!

Toda ne vseh Halož!

Nekaj občin med Donačko goro in med Janškim vrhom se ji je uprlo!

Tudi tam sadi prebivalstvo vinsko trto. Vendar ni imela vinska trta ne sile dovolj, ne možnosti in pogojev za razmah, da bi lahko te

kraje podvrgla svojim zahtevam, da bi jih lahko oblikovala v svojem duhu. Trta je ostala tam le gost; še vedno vladajo gozdovi, njive po rebrih in pašniki.

Te uporne občine bomo imenovali tu in tam le mimogredé, le radi primerjanja; podrobneje jih razčlenjevali ne bomo. Nas zanimajo prave, vinorodne Haloze, poznane v naši domovini in izven njenih meja po svojevrstnih vinih.

Od Ptuja do zapadnega roba vinorodnih Haloz prideš ob desnem bregu Drave peš v dobri uri. Avtomobili ptujskih meščanov so v nekaj minutah v Halozah. Od tega roba se vleče 52 katastralnih občin v širokem pasu med hrvaško mejo in med Dravo proti vzhodu, proti panonski ravnini. Kjer se dotakne hrvaška meja prvič Drave, tam približno je konec vinorodnih Haloz.

Drava in Dravinja jim namakata podnožje. Vzporedno ob Dravi se vlečejo raztrgani, razmetani grebeni, vse višji in višji proti hrvaški meji, proti Maclju, Ravni gori in Ivanjšici. Bele lise se svetlikajo na vrhovih in po pobočjih, borlška graščina na straži ob Dravi, cerkvice sv. Ane krasi povprečni greben. Zdi se mi, kakor da pošilja pozdrave Slovenskim goricam onkraj Drave, onkraj spodnjega Ptujkega polja.

52 katastralnih občin se vleče tako v širokem pasu ob Dravi od Dravinje proti vzhodu. Vse živijo bolj ali manj od vinske trte, ki jo gojijo.

Teh 52 občin bo predmet naše analize vinorodnih Haloz, ki naj prikaže njihovo gospodarsko in sociološko strukturo. Šele ko bomo imeli jasno sliko o gospodarskem stanju in o sociološki sestavi Haloz, bomo poskušali razumeti njihovo notranje življenje, njihovo romantiko in poezijo, šege, navade in običaje.

Za sedaj pa nas zanima živo vprašanje: „Kdo ima haloško zemljo, kdo haloške vinograde? Kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca?“

Iz Ptuja gledam dnevno zapadni rob Haloz, ta mi je najbližji. Nejasno se bleščijo na vrhovih in grebenih gosposke vile, še bolj nejasno viničarske bajte s slamnatimi strehami. Tam vzemimo za izhodišče našega razmotrivanja zaokroženo enoto v južnozapadnem kotu, nekdanjo politično občino Sv. Trojico v Halozah. S to enoto bomo pozneje lahko primerjali ostale haloške občine, lahko bomo dognali medsebojne razlike ter izluščili iz primerjanja splošne zakonitosti, ki bodo veljale za večje dele Haloz ali za vse Haloze.

* * *

Nekdanja politična občina Sv. Trojica obsega dve katastralni občini, Gorco in Dežno, sosedi. Gorca je med največjimi občinami v vino-

rodnih Halozah, le dve ali tri so še večje, Dežno je dokaj manjša. Prva meri 6 km² 17 ha in 34 arov, druga 2 km² 61 ha 33 arov. Obe skupaj merita tedaj 8 km² 78 ha 67 arov.

Pri zadnjem ljudskem štetju leta 1931. je štela takratna politična občina Sv. Trojica 123 družin in v teh družinah je živelo 573 ljudi: 262 moških in 311 žensk. Na 1 km² pride povprečno 65·2 prebivalcev.

Iz katastrskih podatkov, ki mi jih je dala uprava katastra v Ptujtu blagohotno na razpolago ter mi šla v vsem zelo na roko, sem razbral, da je v katastrski občini Gorca 157 posestnih listov. Eden odpade na ceste in pota, eden na vodovje. Vseh posestnikov na Gorci je tedaj 155. Število je razmeroma visoko, vendar pa ima mnogo posestnikov svoja posestva tudi v obmejnih občinah, na Gorci le manjše ali večje kose. Najprej so vneseni v katastru večji posestniki in taki, ki imajo v občini zaokrožena posestva, proti koncu pa sledijo po navadi manjši in pa taki, ki imajo v tisti občini le manjše kose zemlje.

155 posestnikov je na Gorci. Od teh pa je domačinov komaj 37, tedaj le 23·9%. Vsi ostali so Ptujčani, kmetje s polja, posestniki iz drugih haloških občin, iz ostale Slovenije, Hrvaške ter končno inozemci.

Na Gorci je 155 posestnikov in le 37 domačinov.

V katastralni občini Dežno je 88 posestnih listov in 86 posestnikov. Domačinov posestnikov pa je samo 24 ali v odstotkih 28%. Odstotek je neznatno višji kakor na Gorci, za dobre 4%.

Na Gorci 37, na Dežnem 24. V nekdanji politični občini Sv. Trojica 61. Prištejmo domačinom še dva tujca, ki stanujeta na Gorci, da dobimo vse posestnike, ki stanujejo v obeh občinah: 63. Vseh družin pa je v nekdanji politični občini po zadnjem ljudskem štetju 123.

Ako trdimo, kar je dokaj verjetno, da živi na vsaki domačinovi posesti po ena družina, vidimo tole: posedujočih družin je 63, 60 jih ostane brez vsakršne posesti.

23·9% posestnikov je domačinov na Gorci, 28% na Dežnem. Kdo so ostali posestniki?

* * *

Na Gorci je 37 domačinov posestnikov in 2 tam naseljena tujca. Haložanov iz drugih katastralnih občin je 17. Posestnikov iz Ptuja je 17, z Brega pri Ptujtu nadaljnjih 7. Z Dravskega polja je 48 posestnikov, z Gornje Pristave 15, iz ostale Slovenije in Hrvaške 8. Inozemci so štirje. Skupno število vseh posestnikov je 155.

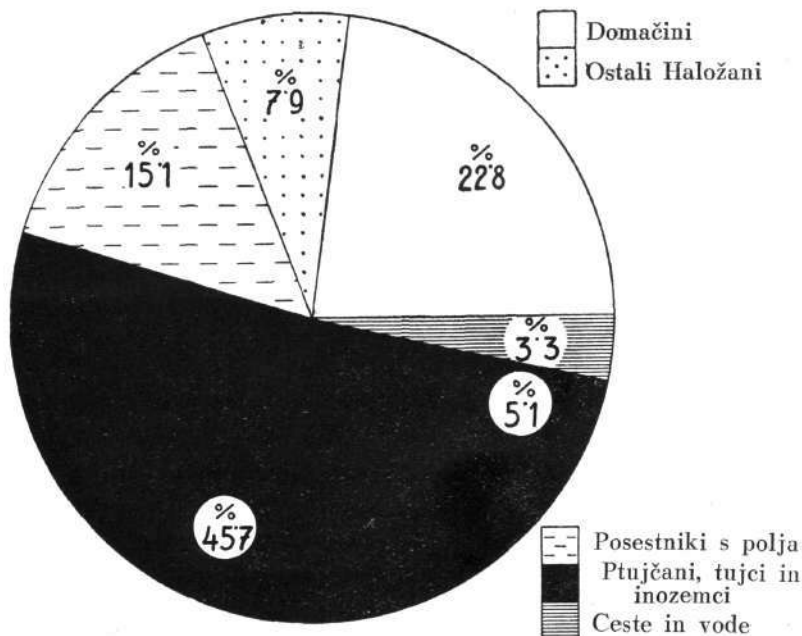
Na Dežnem je 24 domačinov posestnikov, Haložanov iz drugih občin pa je 19. Iz Ptuja je 6 posestnikov, iz neposredne okolice Ptuja 5, z Dravskega polja 29, s Ptujске gore 2 in iz ostale Slovenije 1. Skupno število vseh posestnikov znaša 86.

Vendar iz samega števila posestnikov ne moremo razbrati ničesar. Številčno najmočnejši so posestniki s polja. Toda kdo bi si upal trditi, da posedujejo oni tudi največ zemlje na Gorci ali na Dežnem! Zato se moramo lotiti podrobne razčlenitve vse zemlje in vinogradov še posebej najprej na Gorci, nato na Dežnem.

Gorca.

Katastralna občina Gorca meri 617·34 ha. Ta zemlja je podeljena med 155 posestnikov, kakor sledi:

37 domačinov ima	141·30 ha zemlje ali 22·8%
17 Haložanov iz drugih občin ima	48·53 „ „ „ 7·9%
2 tujca, stanujoča na G. imata	17·64 „ „ „ 2·9%
17 Ptujčanov ima	173·48 „ „ „ 27·9%
7 pos. z Brega pri Ptuju ima	29·81 „ „ „ 4·8%
4 inozemci imajo	62·62 „ „ „ 10·1%
48 pos. z Dravskega polja ima	58·38 „ „ „ 9·5%
15 pos. z G. Pristave ima	34·31 „ „ „ 5·6%
5 pos. iz ostale Slovenije ima	10— „ „ „ 1·7%
3 pos. iz Hrvaške ima	20·92 „ „ „ 3·4%
1 pos. list odpade na vodovje	10·42 „ „ „ 1·7%
1 pos. list odpade na ceste in pota	9·93 „ „ „ 1·6%
155 posestnikov + 2 pos. lista ima	617·34 ha zemlje ali 99·9%

Razdelitev zemlje na Gorci.

Na sliki o razdelitvi zemlje na Gorci sem moral nekaj postavk strniti in sicer iz razlogov, ki jih pokaže šele poznejša razdelitev vinogradov. Tako imajo Ptujčani, tujci, inozemci in posestniki z Brega skupno 45·7% ali 283·55 ha, posestniki iz ostale Slovenije in Hrvaške pa 5·1% ali 30·92 ha. Istotako sem strnil posestnike z Dravskega polja in z Gornje Pristave: oboji skupaj imajo 92·69 ha ali 15·1% vse zemlje. Na sliki imamo tedaj pravzaprav tri velike skupine: 1. domačini in Haložani iz drugih občin, ki sem jih še oddelil; 2. posestniki s polja skupno s posestniki z G. Pristave ali kmetje s polja; 3. Ptujčani, pos. z Brega, tujci, inozemci ter posestniki iz ostale Slovenije in Hrvaške. Tretjo skupino bi lahko imenovali meščansko, čeprav je zraven tudi nekaj posestnikov, čijih posestva in vinogradi bi po svoji velikosti bolj spadali v prvo ali drugo skupino. Toda delili smo po kraju bivanja, kar je najbolj prirodno.

Kaj nam kaže prva slika?

Na prvi pogled nas osupne črna barva, ki nam predstavlja posestnike a) iz Ptuja, z Brega, tujce in inozemce (45·7%) ter b) posestnike iz ostale Slovenije in Hrvaške (5·1%). 334·47 ha zemlje je njihova last ali več kakor polovica celotne površine, 50·8%. Kmetov oziroma posestnikov s polja in G. Pristave je sicer 63, imajo pa le 15·1% vse zemlje na Gorci ali 92·69 ha. Domačini in Haložani, ki jih je 54 po številu, pa imajo 30·7% celotne površine, nekaj nad $\frac{1}{4}$.

* * *

Zavedam se, da povprečne mere ne zadostujejo za pravilno razumevanje razdelitve zemlje. Vendar pa tudi one mnogo povedo mislečemu človeku, če jih uporablja poleg drugih znanstvenih metod. Zato si oglejmo najprej, ker že imamo število posestnikov posameznih kategorij in njim pripadajočo zemljo, koliko zemlje pride povprečno na enega posestnika prej omenjenih kategorij.

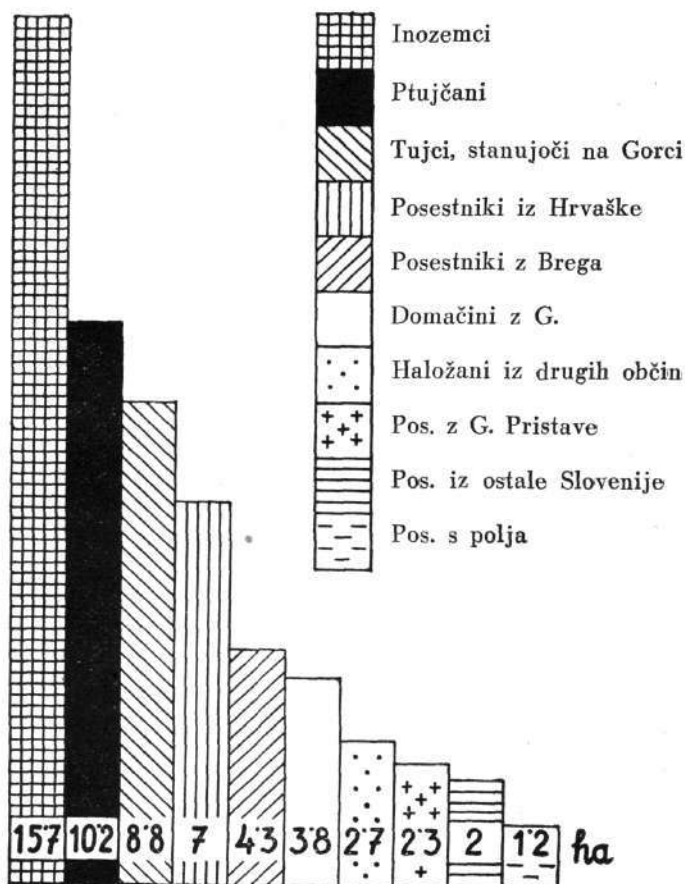
Posestnik domačin ima povprečno	3·79 ha
Haložan iz drugih občin ima povprečno	2·73 „
tujec „ „	8·82 „
posestnik iz Ptuja „ „	10·20 „
posest. z Brega pri Ptuj „ „	4·26 „
inozemec „ „	15·65 „
posest. z Dravskega polja „ „	1·22 „
posest. z G. Pristave „ „	2·29 „
posest. iz ostale Slovenije „ „	2— „
posest. iz Hrvaške „ „	6·97 „

Ako primerjamo sedaj te podatke, vidimo, da ima inozemec skoraj petkrat toliko zemlje kakor posestnik domačin, Ptujčan skoraj trikrat,

tujec več ko dvakrat, posestnik iz Hrvaške skoraj dvakrat toliko, kakor ima posestnik domačin, posestnik s polja pa tretjino tega.

Nazorno nam prikazuje povprečne površine posestev na Gorci slika 2., kjer pomeni $1\text{ cm}^2 = 1\text{ ha}$. Kategorije sem razvrstil po velikosti, ker slika tako bolj ugaja očesu in ker je bolj pregledna.

Povprečne površine posestev v ha na Gorci:

Dejali smo že, da so povprečne mere le pomožna metoda in da ne zadostujejo za temeljito znanstveno razpravo. Naša razčlenitev zemlje na Gorci mora biti podrobnejša ter mora prikazati točno sliko o medsebojnem razmerju posestev tudi v okviru kategorij samih. Zato sem podelil vsa posestva po velikosti v 5 skupin. V prvo skupino sem zbral posestva, ki merijo manj kakor 1 ha ali 1 ha. V drugo skupino sem vzel posestva s površino od 1—2 ha, v tretjo od 2—5 ha, v četrto od 5—10 ha, v peto končno posestva nad 10 ha.

Taka razporeditev pa ne bi imela tolikšnega pomena, če ne bi vseh posestev že prej razporedil po kategorijah. Zato sem v okviru kategorij zbral posestva v prej omenjenih pet skupin. Na sliki 3. vidimo, koliko domačinov ima posestva v posameznih skupinah, koliko Ptujčanov, inozemcev, posestnikov s polja itd.

Na Gorci imajo posestva, ki merijo:

	do 1 ha	1—2 ha	2—5 ha	5—10 ha	nad 10 ha	Število posest- nikov
Domačini	7 (18·9 %)	9 (24·3 %)	12 (32·4 %)	7 (18·9 %)	2 (5·4 %)	37
Ostali Haložani	6 35·3 %	2 11·7 %	7 41·2 %	—	2 11·8 %	17
Posestniki s polja	32 66·7 %	8 16·7 %	6 12·5 %	2 4·1 %	—	48
Posestniki z G. Pristave	7 46·6 %	3 20 %	4 26·7 %	—	1 6·7 %	15
Tujci, stanujoči na Gorci	—	—	—	2 100 %	—	2
Ptujčani	3 17·6 %	1 5·9 %	1 5·9 %	5 29·4 %	7 41·2 %	17
Posestniki z Brega	2 28·6 %	1 14·3 %	3 42·9 %	1 14·2 %	—	7
Inozemci	—	—	—	2 50 %	2 50 %	4
Posestniki iz Slov. in Hrv.	3 37·5 %	1 12·5 %	3 25 %	1 12·5 %	1 12·5 %	8
Celokupno število posestnikov na Gorci:						155

Kaj lahko razberemo iz te slike? Oglejmo si najprej domačine, nato posestnike s polja in slednjič še kategorije, ki nam jih predstavlja črna barva na prvi sliki.

Pri povprečnih merah smo dejali, da ne zadostujejo za našo rapravo. Zakaj ne? Ker nima vsak domačin točno 3·79 ha, ampak je večje število manjših posestnikov, ki imajo manj, in nekaj takih, ki imajo mnogo več zemlje. Nas pa zanimajo prav te razlike, da vidimo gospodarsko in s tem tudi socialno strukturo posestnikov domačinov na Gorci ter ostalih kategorij.

Kakor vidimo iz razpredelnice, oziroma slike 3., ima do 1 ha od 37 posestnikov domačinov 7 svoja posestva, ali 18·9%, od 1—2 ha : 9 ali 24·3%, od 2—5 ha : 12 ali 32·4%. Manj kakor 5 ha ima tedaj 28 posestnikov ali 75·6%. Nad 5 ha zemlje ima 9 posestnikov, od teh dva nad 10 ha.

Mislim, da bi bilo nepravilno in zgrešeno, če bi poskušali dognati najmanjšo površino zemlje, na kateri lahko živi štiri do pet članska družina, ne da bi pri tem upoštevali velikost vinograda in njegovo kvaliteto. Kdor ima v Halozah vino, ta ima glavne dohodke! Poleg vina so sicer nekaj vredne še delavne roke za vinograde meščanov in kmetov s polja, toda njih cena je nizka.

Vendar pa moramo že sedaj upoštevati, da haloška zemlja ni isto, kar je zemlja na Dravskem, Murskem polju ali v Savinjski dolini. Razmeroma gosto naseljenje omogočajo vinogradi in ne kopane njive po rebrih, redki, slabi pašniki in težko dostopni gozdovi.

Kakor smo že ugotovili, ima do 5 ha zemlje 75·6% posestnikov, ki so izrazito majhni posestniki, brez dvoma vsi pod najmanjšo površino, ki je potrebna za življenje štiri do petčlanske družine. Do 10 ha zemlje pa ima skupno 94·6% posestnikov in le 5·4% nad 10 ha. Med domačini sta le dva nekoliko večja posestnika (nad 10 ha). Pozneje bomo videli, da imata tudi onadva le majhne vinograde, kakršni so ostali vinogradi domačinov in kmetov s polja.

* * *

Razpredelnica nam dalje kaže, da ima 66·7% posestnikov s polja posestva do 1 ha, do 5 ha pa celo 95·9% ali 46 posestnikov od 48. Le dva posestnika ali 4·1% imata posestva med 5 in 10 ha.

Še več manjših posestev kakor domačini imajo posestniki s polja, saj posedujejo 95·9% posestnikov posestva s površino do 5 ha, nad 10 ha nima nobeden. Največji odstotek pa ima sploh le posestva do 1 ha, to je 66·7% ali dve tretjini. Na Gornji Pristavi imajo razen enega vsi posestniki manj kakor 5 ha, eden pa ima več zemlje kakor 10 ha.

Vendar za kmete s polja in G. Pristave to posestno stanje od daleč ni tako usodno, kakor za domačine. Zemljo in vinograde v Halozah imajo na polju navadno premožnejši kmetje, oziroma posestniki, ki jim vinograd pomeni le dobrodošel priboljšek; večino pridelanega vina porabijo itak med letom doma.

Domačinu pa je posestvo z vinogradom vse. Zato zadene njega toliko težje sedanje posestno stanje. Toda o tem bomo še govorili pri razdelitvi vinogradov.

* * *

Precej drugačno sliko pa dobimo, če si ogledamo tretjo kategorijo, ki smo jo zaznamenovali s črno barvo. Že iz dosedanjih raziskovanj lahko sklepamo, da morajo biti v tej kategoriji večji posestniki, saj je število posestnikov razmeroma nizko, površina zemlje pa visoka. Na prvi sliki zavzema črna barva 50·8% celotnega kroga, posestnikov pa je 38. A tudi na sliki 2. smo videli, da so povprečne površine pri tej kategoriji zelo visoke.

Kaj pa nam kaže naša razpredelnica?

Na Gorci sta dva tujca in oba imata posestvi v izmeri 5—10 ha. Od štirih inozemcev imata dva posestvi med 5—10 ha, dva pa nad 10 ha.

Ptujčanov je 17. 41·2% s površino nad 10 ha, 29·4% posestva v izmeri 5—10 ha in le 29·4% posestva pod 5 ha.

Manj ugodno je stanje pri posestnikih z Brega, kjer ima od 7 posestnikov 6 posestva do 5 ha in eden posestvo med 5—10 ha. Breg je nekako predmestje Ptuja, kjer je nekaj velikih posestnikov in mnogo majhnih. Ista slika se kaže pri njihovih posestvih v Haložah: 2 posestnika imata zemlje do 1 ha, 1 stoji med 1—2 ha, 3 imajo posestva od 2—5 ha in eden 5—10 ha. Kakor stojijo sociološko Brežani med ptujskimi meščani in kmeti, tako so površine njihovih posestev med površinami kmetov s polja in meščanov iz Ptuja.

* * *

Tudi posestniki iz Slovenije in Hrvaške niso enotni. Od 5 posestnikov iz ostale Slovenije so štirje najbrž Haložani, ki so šli po svetu za kruhom, obdržali pa so doma zemljo, ki so jo pač imeli. Le peti je meščan iz Ljubljane, čigar posestvo meri nad 5 ha. Od 3 posestnikov iz Hrvaške sta dva kmeta iz obmejnih občin, ki imata majhni posestvi, tretji je meščan iz Zagreba, ki ima nad 10 ha zemlje.

To raznolikost vidimo tudi v naši razpredelnici: trije posestniki imajo zemljo do 1 ha, eden med 1—2 ha, 2 med 2—5 ha, meščan iz Ljubljane med 5—10 ha in meščan iz Zagreba nad 10 ha.

Na to neenotnost pri posestnikih iz ostale Slovenije in Hrvaške sem mislil že pri prvi sliki, ko smo delili posestnike na tri kategorije in sem imenoval tretjo kategorijo mimogrede tudi meščansko! Tej včlenitvi v tretjo kategorijo se upira nekaj malih posestnikov z Brega, iz Slovenije in Hrvaške, ki nimajo vinogradov v skladu s to kategorijo. Toda njih število je tako neznatno, da ne more zabrisati razlike med kategorijami, le nekoliko jo omili. Sicer pa sem posestnike iz Slovenije in Hrvaške povsodi obravnaval ločeno, le na slikah o

razdelitvi zemlje in vinogradov sem jim dal črno barvo kakor ostalim meščanom, saj prevladuje velika posest malega števila meščanov v tej skupini.

* * *

Dobro bo, če si napravimo še pregled o vsaki izmed petero skupin, da nam bo tem jasnejša razdelitev zemlje na Gorci.

Od vseh 155 posestnikov jih ima posestva s površino do 1 ha 60: 7 domačinov, 6 Haložanov iz drugih občin, 32 posestnikov s poljem in 7 posestnikov z Gornje Pristave. Razen tega so tukaj še 3 posestniki iz Ptuja, 2 z Brega in 3 iz ostale Slovenije ter Hrvaške. V odstotkih je v tej skupini največ posestnikov s polja in Gornje Pristave ter iz ostale Slovenije in Hrvaške. Nato pridejo Haložani iz drugih občin, posestniki z Brega in domačini.

Ptujčani so trije, ki imajo posestva pod površino 1 ha. Toda eden izmed njih predstavlja le dodatni posestni list k drugemu posestnemu listu, dva pa imata v resnici majhni posestvi kakor kmetje s polja. Tujcev in inozemcev v tej skupini ni.

Posestva s površino 1—2 ha ima 25 posestnikov, od 2—5 ha pa 35 posestnikov. Skupna vsota vseh posestnikov, čijih posestva merijo manj kakor 5 ha, bi bila tedaj 120 ali 77%.

V te prve tri skupine spada 28 domačinov ali 75·2%, 15 Haložanov iz drugih občin ali 88·2%, 46 posestnikov s polja ali 95·9%, 14 posestnikov z Gornje Pristave ali 93·3%, 6 Ptujčanov ali 29·4%, 6 posestnikov z Brega 85·8% in 6 posestnikov iz ostale Slovenije ter Hrvaške ali 87·5%. Tujcev in inozemcev v prvih treh skupinah ni. V njih je $\frac{1}{4}$ domačinov, skoro vsi Haložani iz drugih občin, skoro vsi posestniki s polja in Gornje Pristave, 85·8% posestnikov z Brega ali vsi brez enega in mali posestniki iz ostale Slovenije in Hrvaške.

Nad 10 ha pa imata 2 domačina ali 5·4%, 2 Haložana 11·8%, 1 posestnik s Pristave 6·7%, 7 Ptujčanov ali 45·2%, 2 inozemca ali 50% in 1 posestnik iz Hrvaške. Toda videli bomo pozneje, da imata oba domačina, oba Haložana iz drugih občin in kmet z Gornje Pristave le majhne vinograde, dočim pa imajo manjši posestniki iz Ptuja, inozemstva, ostale Slovenije in oba tujca velike vinograde. To pa je glavno merilo za vrednost posestva v Haložah, ne pa gola površina zemlje. Toda o tem pozneje!

* * *

Takoj od kraja naše študije smo omenili, da imajo nekateri posestniki posestva tudi v drugih haloških občinah, na Dravskem polju, v Ptuju in v okolici. Tako jih imajo brez dvoma vsi Haložani

iz drugih občin, vsi posestniki s polja in Gornje Pristave, nekaj domačinov, nekaj Ptujčanov, inozemcev in Brežanov.

Posestnike s polja in Haložane iz drugih občin lahko za sedaj preskočimo, ker bi stalo preveč truda, če bi hoteli dognati, kakšni kmetje in Haložani imajo posestva na Gorci. Sicer pa to ne spada v okvir te razprave na sedanje mesto, nam gre le za razdelitev zemlje v Halozah. Z zelo veliko verjetnostjo lahko trdimo, da imajo kmetje z Dravskega polja v domačih občinah zaokrožena posestva in da pomeni za nje vinograd v Halozah le nekaj priboljšek. Pri Haložanih pa je navadno zemlja v drugi občini le kos celotnega posestva, ki ga pač meja dveh občin seka. Le redki so posestniki, ki imajo po dvojce ali več zaokroženih posestev.

Sicer si pa hočemo ogledati, koliko zemlje imajo domačini z Gorce v drugih občinah. S tem, da smo videli, kakšne površine in koliko zemlje imajo drugi Haložani na Gorci in s tem, da si bomo ogledali koliko zemlje in kakšne površine imajo Gorčani drugod, bomo dobili dovolj vpogleda v medsebojno razmerje občin.

Sedaj pa nas zanima bolj vprašanje, ali spremeni posest v drugih haloških občinah dosedanjo sliko o površinah posestev pri domačinih, posestnikih iz Ptuja, z Brega in iz inozemstva. Da to doženemo, se bomo morali tu in tam poglobiti v še večje podrobnosti.

* * *

Kolikor sem mogel dognati iz katastrskih podatkov, ima 7 Gorčanov zemljo v drugih občinah. Toda dva od teh, Kureš Mihael in Terzija ter Petrovič Franc in Marija, nista na Gorci posestnika, temveč najbrž le stanujeta v tej občini. Oba imata posestvi med 2—5 ha v katastralni občini Jablovec. Petorica ostalih so posestniki na Gorci. Trije imajo zemljo na Dežnem, eden v Gruškovju in eden na Podlehniku. Vseh sedmerov Gorčanov ima v teh tujih občinah skupno 16·57 ha zemlje.

Le v dveh primerih se spremeni skupina, ki smo vanjo podelili posestva na Gorci po njih površini, če prištejemo še površine, ki jih imajo Gorčani v ostalih haloških občinah. Zato lahko mirno trdimo, da se prvotna slika, ki smo jo dobili pri podelitvi posestev na Gorci v petero skupin, s tem da prištejemo posest Gorčanov izven Gorce, bistveno ne spremeni.

* * *

Koliko zemlje pa imajo ostale kategorije izven Gorce v Halozah? Ali se tudi tam slika ne spremeni, če prištejemo še zemljo oziroma posestva, ki ležijo izven Gorce?

Vendar moramo pa tukaj navesti točnejše podatke o površinah posestev, ker nam peta skupina posestev, ki merijo nad 10 ha, zado-
stuje za razmere na Gorci, nikakor pa ne za posestva v celotnih Ha-
lozah. Ni namreč vse eno, ali meri posestvo 11 ha ali 100 ha ali celo
več. Od domačinov na Gorci nima nihče nad 20 ha, od posestnikov
s polja nihče nad 10 ha. Drugače pa je pri inozemcih in pri Ptujčanih.

* * *

Ali imajo tedaj isti Ptujčani, ki so posestniki na Gorci, posestva
tudi v drugih haloških občinah izven Gorce?

Iz katastrskih podatkov je razvidno, da ima 7 Ptujčanov od 17
posestva tudi izven Gorce, da pa imajo v drugih primerih posebej
posestva tam še žene, matere, sestre iz iste družine. Toda iti moramo
preko teh zadnjih primerov, ker posestnik vsaj po imenu ali tudi v
resnici ni več isti.

Sedem Ptujčanov ima posestva poleg Gorce še v drugih kata-
stralnih občinah haloških. Ali imajo ti na Gorci le manjše kose zem-
lje, ali pa so tam večji posestniki? Ali je zemlja na Gorci le del po-
sestva, ki ju deli meja dveh občin?

Na Gorci ima teh sedem Ptujčanov posestva s tole površino:

1.: 12'34 ha; 2.: 24'12 ha; 3.: 7'39 ha; 4.: 12'54 ha; 5.: 16'42 ha;
6.: 10'30 ha; 7.: 19'21 ha.

Kakor vidimo iz teh podatkov, ima le en Ptujčan izmed sedmero
našteti posestev površino med 5—10 ha, vseh ostalih šestero ima pa
posestva nad 10 ha. Vse moramo smatrati za večje posestnike, tudi
če še ne vpoštevamo količine vinograda.

Oglejmo si sedaj njihova posestva izven Gorce!

* * *

Najzanimivejši med vsemi je brez dvoma prvi posestnik, ki ima
na Gorci 12'34 ha zemlje. Ni ga menda Haložana, ki tega posest-
nika vsaj po imenu ne bi poznal, saj ležijo njegova posestva kar v
osmih katastralnih občinah haloških. Mogočen je še danes, nepri-
merno mogočnejši je bil v preteklih stoletjih, ko je pobiral po Halo-
zah še desetino in davke.

Ta posestnik je „Minoritski konvent“ v Ptuju.

Poleg 12'34 ha na Gorci ima svoja posestva še v sledečih kata-
stralnih občinah vinorodnih Haloz:

1. na Majskem vrhu 15'22 ha; 2. na Rodnem vrhu 8'83 ha; 3. na
Dežnem 0'70 ha; 4. v Gruškovju 48'31 ha; 5. v Jablovcu 13'24 ha; 6. v
Slanošini 95'06 ha; 7. v Sedlašku 43'21 ha; 8. v Podlehniku 1'71 ha.

Celotna površina vseh posestev „Minoritskega konventa“ v Ptuju, ki jih ima v vinorodnih Halozah še danes, meri skupno 236'62 ha. Od 52 katastralnih občin v vinorodnih Halozah je 32 celotnih občin manjših kakor posest Minoritskega konventa samo v vinorodnih Halozah.

Toda to še ni vsa posest Minoritskega konventa v Ptuju.

Poleg teh 236'62 ha ima Minoritski konvent v Ptuju še nadaljnjih 84'96 ha v Brstjah, v Mestnem vrhu, v Sveči, na Gornjem Bregu in v Ptuju samem! Celotna površina njegovih zemelj v ptujskem srezu meri tedaj, če seštejemo ti količini, 321'58 ha.

Da ne bi bilo pomote, moram še posebej poudariti, da se s tem posesti Minoritskega konventa v Grazu niti dotaknili nismo. Tudi ta ima v Halozah precej zemlje! Ker se pečamo v naši študiji zgolj s podelitvijo zemlje, nas tudi hiše Minoritskega konventa v Ptuju ne zanimajo.

236'62 ha v vinorodnih Halozah, 321'58 ha v ptujskem srezu!

* * *

Sedem Ptujčanov ima poleg posesti na Gorci zemljo še v drugih haloških občinah. Minoritski konvent je med njimi najmogočnejši, ž njim se ostalih šest niti od daleč ne more primerjati.

Tako ima posestnik številka 2 na Gorci 24'12 ha, na Dežnem 14'52 ha, skupaj 38'64 ha.

Tretji posestnik, ki predstavlja štiri posestnike, brate in sestre, ima posestva: 1. na Gorci 7'39 ha; 2. na Dežnem 12'85 ha in 3. v katastralni občini Dolena 24'90 ha. Celotna površina njihove zemlje v vinorodnih Halozah meri 45'14 ha.

Četrty posestnik ima na Gorci 12'54 ha in v Velikem Okiču v Halozah 12'88 ha, skupno tedaj 25'42 ha.

Peti posestnik, dve sestri, imata na Gorci 16'42 ha in na Strajni 1'92 ha, skupno 18'34 ha.

Šesta posestnica ima na Gorci 10'30 ha in v Zaklu 6'52 ha. Zanimivejše pa bi bilo zbrati podatke, koliko posestev ima v ptujskem srezu njen soproj in koliko haloškega vina v ogromnih kletah.

Sedmi posestnik ima slednjič v Medribniku 4'09 ha.

* * *

Vseh sedmero Ptujčanov ima v drugih haloških občinah 299'96 ha zemlje. Domačini imajo v ostalih Halozah 16'57 ha.

Kakor smo lahko dognali že iz dosedanjih razmotrivanj, je velika razlika med posestniki domačini in med tretjo kategorijo meščanov. Videli pa smo tudi, da vsi meščani niso med seboj niti od daleč enaki,

ampak da so med njimi velikanske razlike, mnogo večje kakor pri domačinih. Če primerjamo podatke v razpredelnici o podelitvi posestev na Gorci v petero skupin, vidimo sicer, da imajo 3 posestniki posestva s površino do 1 ha, 17 pa nad 10 ha. Toda kdo bi utegnil misliti, da ima Minoritski konvent v Ptujju samo v vinorodnih Halozah posestva, ki merijo 236'62 ha. Tako velikih posestnikov v Halozah sicer ni mnogo, mogoče je Minoritski konvent v Ptujju po površini vse zemlje največji, toda so.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled

Nekaj misli k letu 1934.

Gospodarski in politični razvoj povojnih let nam je mogoče razdeliti na več razdobj. Prva povojna leta so doba velikih gospodarskih kriz in perturbacij, ki imajo zelo različne vzroke. Spremljajo jih politične revolucije in nestabilnost vsega javnega življenja. Nato se pokažejo nekako v letu 1923. prvi znaki neke vsaj relativne gospodarske stabilizacije, ponekod celo nove prosperitete. V politiki je to doba konsolidacije obstoječega reda, v zunanji politiki doba „locarnskega duha“. Nato pa pride v l. 1929. do znamenitih borznih polomov v Zedinjenih državah, do katastrofalnega padca žitnih in nato tudi vseh drugih cen in tečajev, ki začenja najglobljo gospodarsko krizo, kar jih pozna zgodovina. Ti orjaški utripi družbenega organizma so usodnega pomena za vsakega posameznika. Zato mora biti pregled razvoja gospodarske krize izhodišče za razmotrivanje dogodkov preteklega leta.

Na prvi pogled se zdi, da je najhujša kriza že premagana in da se bližamo dobi nove prosperitete. Statistike razvoja svetovne industrijske produkcije kažejo, da se je njen volumen zmanjševal do l. 1932. in dosegel tedaj svojo najnižjo točko; od tedaj pa produkcija zopet raste, čeprav zelo neenakomerno po raznih državah, in se bliža ponekod, n. pr. v Angliji, stanju v l. 1929. Stare zaloge se krčijo, cene blaga v nekaterih državah rastejo. Vendar pa je optimizem, ki ga kažejo nekateri pristaši sedanjega gospodarskega sistema, preuranjen. Tako n. pr. število zaposlenih delavcev in delovnih ur nikakor ne narašča v isti meri kakor volumen produkcije. Za Zedinjene države se ceni, da je padlo v dobi Rooseveltovega vladanja število brezposelnih od 13½ na 11½ miliona; v Nemčiji, kjer je bilo največ 6 milijonov brezposelnih, so hitlerjevske statistike, ki govore o 2'8 milijonih, sestavljene po svojevrstnih metodah in brez dvoma nezanesljive. Tehnika je pač napredovala tudi v dobi krize in pri pospešeni racionalizaciji je mogoče danes producirati mnogo več z le malo povečanim številom delavcev in delovnih ur. Tudi delavske mezde ne rastejo vzporedno s produkcijo; razen v nekaterih inflacijskih državah so povsod stabilne ali pa celo padajo. Velika mezdna gibanja in štrajki preteklega leta v Ameriki so v tem oziru zelo značilni. Tudi položaj svetovnega denarnega in kreditnega trga se ni mnogo izboljšal. Najslabši vtis pa dobimo, če se ozremo na stanje mednarodnih gospodarskih odnosov. Za-

koš krompirja in pest severnega mrzlega zrnja; govoril je o zemlji, ki je podobna suhi, koščeni, bolni starki, ki terja od svojih otrok naravnost bolniško postrežbo: klečati morajo ob njej, ji zakrivati peščene rane, jo negovati in pitati, dosledno pitati. — In potem, če je ta bedni otrok te bedne zemlje našel med starim železjem, ki ga je pustila na svojem begu od naše zmagoslavne vojske premagana Avstrija, tudi dinamične patrone — ali je nemara greh, če jih je skušal prodati, uporabiti pri obdelovanju svoje zemlje? Pustite ga, naj se vrne med svoje skale, naj še naprej grebe zemljo in živi — star je, njegovi otroci bodo zrasli in razumeli naš čas. Pa tudi če bi bil kriv, krivda ni velika. Vsi ti, ki stoje tu pred nami, so sami zapeljanci, nezreli kmetje in delavci. Mar mislite, da bi sami prišli do teh uporniških dejanj? Nikdar. Kaj mislite, da navadno delovno ljudstvo pride samo do spoznanja? To so sami zapeljani nesrečnejši. Pravi in resnični krivci so odnesli zdravo kožo, sedijo na gorkem in uživajo sad svojega bednega dela. Iz krvi teh nesrečnejšev si kujejo zlato. — Visoko sodišče! Vem, da znate ceniti sveto mesto, na katero ste postavljeni, vem, da ste tolmači rimske pravice, tiste pravice, ki je podlaga vsem pravicam vseh kulturnih pravic in zato sem prepričan, da jo boste delili po vesti in bleščeči tradiciji rimskega sodstva. In ne pozabite rimske prizanesljivosti in rimskega usmiljenja. Ozrite se na te nesrečnike — iz teme so prišli, temi jih vrnite. Ne mažite si z njimi svojih rok.

Bernard ni trenil. Ko so mu povedali, da je obsojen na petindvajset let ječe, je nagnil glavo in zamrmral v brke.

Potem je mirno šel, kamor so ga vlekli. Zaprli so ga v celico in zaklenili vrata za njim. Obstal je za vrati, razklenil roki in roki sta mu padli ob telesu.

Haloze

Dr. Žgeč Franc

(Sociološka študija)

V prvo skupino brez vinograda na Gorci spada 64 posestnikov, in sicer 9 domačinov, 9 Haložanov iz drugih občin, 26 posestnikov s polja, 9 z Gornje Pristave, 4 Ptujčani, 1 posestnik z Brega, 2 inozemca in 4 posestniki iz ostale Slovenije in Hrvaške.

To skupino pa lahko mirno preskočimo, ker smo si jo že prej ogledali z druge strani, kako veliko je namreč število posestnikov, ki nimajo vinograda:

V naslednjo skupino, vinogradi do 10 arov, spada 5 domačinov, 2 Haložana iz drugih občin, 2 posestnika s polja, 2 z Gornje Pristave in 1 posestnik z Brega, skupno tedaj 12 posestnikov. Kaj naj počne domačin z vinogradom do 10 arov, s površino, ki je komaj 1 m široka in 10 m dolga? Takih posestnikov pa je 5 domačinov in 7 od drugod.

Nadaljnjo podelitev vinogradov lahko razbere čitatelj sam z razpredelnice. Vsi skupaj pa se hočemo ustaviti le pri nekaterih zanimivostih, ki jih ne moremo in ne smemo prezreti.

Na Gorci imajo vinograde, ki merijo (v arih):

	nič	do 10	10-20	20-50	50-100	nad 100	Število posest- nikov
Domačini	9 24·3 %	5 13·5 %	6 16·2 %	13 35·2 %	4 10·8 %	—	37
Ostali Haložani	9 53·5 %	2 11·9 %	3 17·8 %	3 17·8 %	—	—	17
Posestniki s polja	26 54 %	2 4·2 %	3 6·3 %	13 27 %	3 6·3 %	1 2·1 %	48
Posestniki z G. Pristave	9 60 %	2 13·3 %	3 20 %	1 6·7 %	—	—	15
Tujci, stanujoči na Gorci	—	—	—	—	—	2 100 %	2
Ptujčani	4 23·4 %	—	1 5·9 %	1 5·9 %	1 5·8 %	10 59 %	17
Posestniki z Brega	1 14·3 %	1 14·3 %	1 14·3 %	1 14·3 %	1 14·3 %	2 28·5 %	7
Inozemci	2 50 %	—	—	—	—	2 50 %	4
Posestniki iz Slov. in Hrv.	4 50 %	—	1 12·5 %	1 12·5 %	—	2 25 %	8
	64	12	18	33	9	19	155

Od 37 posestnikov domačinov jih 9 vinograda sploh nima, 5 jih ima le do 10 arov, 6 10—20 arov, 13 20—50 arov. Do 50 arov jih ima tedaj 33 ali 89·2%. Le 4 posestniki ali 10·8% imajo nad 50 arov, toda noben posestnik domačin nima nad 71 arov. Največji vinograd domačina na Gorci meri 71 arov.

Kako od tega živeti? 24·3% brez vinograda, 64·9% od 1 do 50 arov, največji vinograd domačina 71 arov. Smelo trdim, da je v Halozah tudi ta največji vinograd domačina v današnjem gospodarskem in družabnem ustroju premajhen, da bi lahko pošteno živela od njega vsa družina.

Toda o položaju vinogradnikov domačinov bomo govorili ob koncu tega poglavja. Tam se bomo dotaknili tudi možnosti obdelovanja velikih in majhnih vinogradov, o prodaji vina itd.

* * *

Od Haložanov iz drugih občin nima nobeden nad 50 arov, istotako ne posestnikov s Pristave. Pač pa imajo 4 posestniki s polja vinograde s površino nad 50 arov, in sicer prvi 51 arov, drugi 64 arov, tretji 73 arov in četrti 117 arov. Velika večina, 54%, jih vinograda nima, 27% pa ima vinograde s površino 20—50 arov.

Kakor vidimo iz dosedanjih podatkov, ima izmed vseh Haložanov in posestnikov s polja edini vinograd, ki meri nad 1 ha. Toda tudi on je posestnik s polja in ne domačin.

* * *

Kako pa je z vinogradi tretje kategorije, ki smo jo zaznamenovali s črno barvo?

Oba tujca imata vinograde, in sicer prvi s površino 1·32 ha, drugi 1·41 ha. Vsak izmed njiju ima skoraj dvakrat toliko, kakor meri največji vinograd domačina, a tudi precej več, kakor ima največji posestnik s polja.

* * *

Od 17 Ptujčanov jih ima 13 vinograde na Gorci, 4 Ptujčani vinogradov nimajo. Zato pa jih imajo 3 od teh v drugih občinah. Najmanjši posestnik iz Ptujja ima na Gorci 43 arov zemlje brez vinograda, v drugih občinah je brez posesti. Najbrže je Haložan, ki se je priselil v Ptuj ter obdržal svojo krpico zemlje v Halozah. Normalno se ptujski meščan pač ne zadovolji s 43 ari brez vinogradov.

13 Ptujčanov ima vinograde na Gorci. Trije izmed njih so mali posestniki vinogradov, ki imajo manj kakor 1 ha, in sicer 19 arov, 34 arov, 75 arov. Kdor le malo pozna sociološko strukturo modernega mesta, se tudi temu ne bo čudil. Poleg majhnega števila bogatih meščanov živi tam veliko število revnih in še več proletarijata. Sicer ni navada, da bi imeli revnejši meščani vinograde v Halozah, ta privilegij so nekako pridržali bogati sebi, toda izjeme najdemo povsodi.

Lahko pa bi problem tudi obrnili. Kdor ima velik vinograd v Halozah, je bogat.

Naši trije vinogradi pa niso vinogradi, kakor jih imajo meščani, temveč spadajo po velikosti v vrsto majhnih, kakršne imajo kmetje s polja ali domačini. Najbrž so njih posestniki priseljeni Haložani.

Vseh ostalih 10 Ptujčanov ima vinograde nad 1 ha (1'14, 1'25, 1'28, 2, 2'29, 2'40, 2'46, 2'71, 3'35 in 4'32 ha). Podatki nam kažejo sledečo sliko: 3 posestniki imajo vinograde med 1—2 ha, pet med 2—3 ha, eden med 3—4 ha in eden nad 4 ha.

To so pač povsem druge površine, kakor smo jih srečali pri domačinih in posestnikih s polja. Na takih površinah se dajo posamezne vrste vinske trte ločiti ter negovati, kakor to zahtevajo. Delo je cenejše in izdatki za galico so manjši, ker gre manj v izgubo. Gnojimo lahko in kopljemo, obrezujemo in vežemo po zahtevi vsake vrste posebej, sadimo jo lahko pravilneje. Grozdje vsake vrste se lahko o pravem času obere, čim dozori, mošt se lahko po vrstah grozdja loči. Sortirana vina pa imajo neprimerno višjo ceno kakor mešana. Toda o tem še pozneje!

* * *

Trije Ptujčani od štirih, ki nimajo vinogradov na Gorci, jih imajo v drugih občinah. Na Gorci imajo le posestva brez vinogradov s površino: 1.) 12'34 ha, 2.) 24'12 ha in 3.) 16'42 ha. Že iz površine posestev lahko sklepamo, da tudi njih površine vinogradov v drugih občinah ne bodo premajhne.

Prvi posestnik Ptujčan brez vinograda na Gorci je Minoritski konvent v Ptuj. Zato pa ima na Majskem vrhu 2'28 ha, na Rodnem vrhu 1'67 ha in v Jaklovcu 0'37 ha, skupno 4'32 ha vinograda. Ta skupna površina pa pomeni že zelo lep in velik vinograd, pač povsem drugačen, kakor jih imajo domačini ali posestniki s polja.

Drugi posestnik ima na Dežnem 2'30 ha vinograda in tretji slednjič v Strajni 77 arov. Zato pa ima najbližnji sorodnik tretjega posestnika 2'40 ha vinograda na Gorci.

Ker smo že pri vinogradih Ptujčanov izven Gorce, omenimo še posestnike, ki jih imajo na Gorci in v drugih haloških občinah, da vidimo njih skupne površine. Sedmero Ptujčanov ima posestva na Gorci in v ostalih Halozah. Tri izmed njih smo že obravnavali, ki imajo vinograde edino izven Gorce, dva jih imata le na Gorci, izven nje drugo zemljo; preostaneta še dva, ki imata vinograde na Gorci in izven nje.

Prvi ima na Gorci 2 ha, v Velikem okolišu 1'14 ha, skupno 3'14 ha vinograda. Drugi ima na Gorci 1'14 ha, na Dežnem 4'96 in Dolni 0'30 ha, skupno 6'40 ha.

Vseh petero Ptujčanov ima tedaj vinograde izven Gorce, ki merijo 1. 4·32 ha; 2. 2·30 ha; 3. 77 arov; 4. 1·14 ha 5. 5·26 ha. Skupna površina teh vinogradov meri 13·79 ha.

Ako seštejemo sedaj površino vinogradov, ki jo ima 13 Ptujčanov na Gorci ter površino, ki jo ima pet Ptujčanov izven nje, dobimo: 23·78 ha + 13·79 ha = 37·57 ha. Ker imata dva Ptujčana vinograde na Gorci ter izven nje, se povzpne do sledečega zaključka: 16 Ptujčanov ima na Gorci in izven nje vinograde s skupno površino 37·57 ha, en Ptujčan je brez vinograda.

Končna slika v razpredelnici pa bi bila: 1 posestnik brez vinograda, 1 ima 10—20 arov, 1 spada v skupino 20—50 arov, 2 v skupino 50—100 arov, 12 posestnikov ali 70% ima nad 1 ha vinograda. Zadnjo skupino bi lahko razčlenili še dalje: Vinograde s površino med 1—2 ha imata 2 posestnika, med 2 in 3 ha ima 5 posestnikov, med 3—4 ha imata 2 posestnika, med 4—5 ha tudi 2 posestnika in zadnji posestnik ima slednjič 6·40 ha. Toda ta razčlenitev se ne omejuje več na Gorco, temveč se razteza za teh 17 Ptujčanov na Haloze sploh.

Zgoraj smo dejali, da je od 7 posestnikov z Brega eden brez vinograda; nadaljnji 3 imajo vinograde do 50 arov, 1 med 50—100 arov, 2 pa nad 1 ha. Prvi od zadnjih dveh ima 1·04 ha, drugi 4·89 ha. Prvi štirje imajo vinograde kakor domačini ali kmetje s polja, zadnja dva kakor tujca ali pravi meščani iz Ptuja.

Na Gorci so štirje posestniki iz inozemstva. Dva v tej občini nimata vinogradov, tretji ima 1·48 ha, četrti 5·33 ha vinograda. Ta zadnji vinograd, last plemkinje iz Dunaja — je po svoji površini največji na Gorci, čeprav se še ne more meriti z največjimi v Halozah. V Hrastovcu ima Ptujčanka H. W. vinograd, ki meri nič manj kakor 16·97 ha.

Sedaj pa nas zanima bolj vprašanje, koliko vinogradov imata oba inozemca brez vinogradov na Gorci, izven Gorce. Ta inozemca sta benediktinski samostan v Admontu in „Steiermärkische Sparkasse in Graz“.

Kakor smo že ugotovili, ima benediktinski samostan v Admontu v Halozah le dvoje manjših posestev. Zato tudi vinograd ne more biti tako velik, kakor so njegovi vinogradi v okolici Radgone, Maribora in Ljutomeru. Vendar pa meri še vedno njegov vinograd na Podlehniku 1·63 ha in je v primeri z največjim vinogradom posestnika domačina, ki meri le 71 arov, mnogo, mnogo večji (229%).

Zato pa ima tem več vinogradov v Halozah „Steiermärkische Sparkasse in Graz“.

1. na Podlehniku 6·8 ha;
2. na Janškem vrhu 7·97 ha;
3. na Majskem vrhu 8·57 ha;

4. na Gorenskem vrhu 6·46 ha;
5. na Turškem vrhu 5·64 ha.

Celotna površina teh izredno velikih vinogradov znaša 35·44 ha. Največji vinograd na Gorci, ki ga ima plemkinja z Dunaja, ne doseže po površini niti najmanjšega vinograda, ki jih ima denarni zavod „Steiermärkische Sparkasse in Graz“. Vsi vinogradi tega denarnega zavoda pa merijo skupno skoraj petkrat toliko, kakor vinogradi vseh domačinov Gorce, ene izmed največjih katastralnih občin v Halozah.

* * *

Iz ostale Slovenije ima samo en posestnik vinograd v Halozah, meščan iz Ljubljane. Njegov vinograd meri 1·94 ha, skoraj ista površina, kakor vinograd Ptujčan na Gorci. Štirje majhni posestniki so brez vinogradov!

Iz Hrvaške so trije posestniki in vsi trije imajo vinograde. Haloška soseda imata 18 in 25 arov, Zagrebčan pa 3·46 ha. Tudi ta prepad je že iz dosedanjih izvajanj razumljiv.

* * *

Že prej smo ugotovili, da imamo prav za prav dve vrsti vinogradov na Gorci: majhne domačinov in posestnikov s polja, velike meščanov iz Ptuja, inozemstva in z Brega ter redkih, slučajnih posestnikov meščanov iz ostale Slovenije in Hrvaške.

Tujci, stanujoči v Halozah, se nastanijo tam radi vinogradov, radi trgovine, zlasti trgovine z vinom in imajo vedno velike vinograde, kakor ostali meščani. Svojih vinogradov sami ne obdelujejo, temveč jim jih obdelujejo Haložani kakor ostalim meščanom ter posestnikom s polja. Spoznaš pa jih že na prvi hip po imenu, jeziku, ki ga govore, in po površini vinograda.

Prav za prav ima Haložan za tujce vse, ki ne obdelujejo vinogradov sami, ampak prihajajo v svoje vinograde le nakazovat dela in pa po vino. Tako tudi kmete s polja, čeprav govore ti slovenski in imajo le majhne krpe vinograda.

Zato smo določili našo besedo „tujci“ vedno še točneje z besedami: stanujoči na Gorci, da bi se izognili pomoti. Sicer pa sta na Gorci le dva, po nekaterih občinah jih je več!

* * *

Čigava je tedaj zemlja na Gorci, čigavi so vinogradi? Kdo ima v rokah kruh, ki ga je lačna haloška deca?

Domačini imajo 7 ha 64 arov vinogradov, ostali Haložani 1·58 ha, skupno tedaj Haložani: 9·22 ha ali 14·1%. Vseh ostalih 85·9% vino-

gradov pa imajo posestniki s polja (14·3%) in meščani, tedaj po nazaru Haložanov tuji.

Največji vinograd domačina meri 71 arov, posestnika s polja 1·17 ha, Ptujčana 4·32 ha, posestnika z Brega 4·89 ha, inozemca 5·33 ha.

28 posestnikov domačinov ima vinograde, vsi ostali domačini, posestniki in neposедуjoči, so brez njih. Toda tudi teh 28 vinogradov so le krpe in krpice, ki po navdi nimajo najboljših leg. 24·3% posestnikov je brez vinograda, 64·9% ima od 1—50 arov, samo 4 posestniki nad 50 arov, največji 71 arov.

Kaj sledi za Haložane iz tega gospodarskega stanja v današnji krizi.

* * *

Omenili smo že mimogredé, da je v Haložah skoro neznosno stanje. Haložan je ali mali posestnik ali viničar pri malem posestniku s polja ali v najboljšem primeru viničar pri premožnejšem meščanu.

Mali posestnik ne more skoraj dihati na svoji krpici vinograda. Sortiranega vina pridelovati ne more, ker je vinograd premajhen. S trtami lahko individualno postopa le oni, ki ima dovolj velik vinograd, da jih loči in jih neguje, da jim odkaže primerne lege, da zrele vrste sproti in o pravem času obere, da zlije sortiran mošt v posebne posode itd.

Že iz teh in sličnih razlogov domačin ne more pridelovati ne sortiranih, ne kvalitetno prvovrstnih vin. So pa še drugi enako močni razlogi, ki mu to onemogočajo.

Zaradi prezadolženosti, pomanjkanja denarja in splošnega obubožanja vse prepogosto ne more kupiti o pravem času in ne dovolj modre galice, zato tudi ne more o pravem času in zadostno škropiti. Tak vinograd spoznaš že od daleč, s soslednjih vrhov.

Zaradi pomanjkanja denarja pa mora domačin mošt po smešno nizki ceni prodajati že od stiskalnice ali celo prej, preden je obral grozdje. Cene vinu poskočijo redno šele takrat, ko ga domačin nima več.

Na ta skok v cenah lahko čakajo le premožnejši posestniki s polja in meščani, domačin je prisiljen, da ga proda že prej prekupevalcem. Pri nakupovanju vina se dogajajo vse mogoče prevare, samo da oberejo dobrega Haložana. Organizirano je tako, da morajo domačini prekupevalce celo prositi, da ti vino sploh kupijo, in to za ceno, ki jo nekako sami določijo.

Še po zadnji trgatvi se je dogodilo, da so domačini sami ponujali in silili mošt za ceno do največ 1·50 Din. Ko ga je imel samo vinski trgovec nakopičenega približno dvatisoč hektolitrov, se je cena vinu

začela dvigati, dokler ni dosegla višine 4—6 dinarjev. Ali je to gol slučaj? Zakaj se potem vedno zopet in zopet ponavlja ista pesem? Zakaj si ponavadi vsi vinski trgovci nakopičijo ogromna premoženja, Haložani pa stradajo, njihova deca umira?

Ni tedaj dovolj, da domačini na svojih majhnih vinogradih ne morejo pridelati prvovrstnega vina! Tudi tega, ki ga pridelajo, ne morejo prodati po primerni ceni.

(Dalje.)

Južni vetrovi

Miško Kranjec

Med tem je zunaj padal sneg, cesta ga je bila polna, tudi vrt je bil poln snega. Ravnina je bila zavita v sivo meglo, gozdovi so tonili v tej megli. Samo dolgočasje je ostalo, obupno dolgočasje, ko človek ne more nikamor. In ako kam stopiš, te bodo povsod radovedno gledali in se ti posmehovali. Zjutraj piješ kavo, zvečer kavo, za južino črno kavo, to prokletu kavo srebaš, da se ti zagnusi, a pri tem venomer misliš, da bo nekoč tudi zanjo zmanjkalo denarja. In pomisliš na vas, na sestro, ki živi tam z veliko družino. Kadar so prišli k njej, so vedno čakali, da bi kaj dobili; karkoli. Samo da je bil kakšen dar, pa je bilo dobro. Sedli so za mizo in s slastjo jedli, kar jim je dala. Sestra je vedno tožila, da nima česa boljšega kuhati. Zdaj bi Kata bila zadovoljna, če bi smela brezskrbno sedati za njihovo mizo in posegati v skledo. Sanjaš — pred tabo je skleda, česarkoli polna, in ti čutiš vonj tiste jedi; malo po dimu zaudarja, zaradi nizke kuhinje, ki nima dimnika. Zabela ima duh po plesnobi, a je vendar prijetna.

Ne, si je dejala Kata, tu je treba nekaj ukreniti, kaj posebnega. Nekaj časa imaš velike načrte, a nenadoma ti šine na misel kaj malenkostnega, na kar prej nisi nikdar posebno mislil.

Nekega dne je rekla Matildi:

„Greva v mesto.“ Matilda je prikimala. Naveličala se je tega samevanja, Kata pa je ni pustila ven, da je ne bi kdo skrivaj izpraševal o njunih razmerah. „Obleko ti kupim,“ je nadaljevala Kata.

„Obleko?“ je Matilda nejeverno odprla oči in gledala teto. To je nemogoče. Saj Matilda vendar ni tak otrok, da ne bi razumela, kako je z njima. Še tedaj, ko je teta imela gostilno in je Matilda res delala, ji je teta samo obljubljala obleko, a je ni nikdar kupila. Če pa ji je kdaj že kupila kakšno obleko, jo je kupila od žensk, ki so nosile staro, že obrabljeno blago iz Čakovca ali iz Varaždina. To je bilo vse. Obleka je dišala po plesnobi in se je kjerkoli presekavala.

Predpomlad

Lili Novy

Tiha, hladna predpomladna noč
diha mi v obraz nekdanje sanje.
Vedno globlje vodi pot me vanje,
vse je, kakor je biló nekoč.

Skritih čarov teh polnočna moč
vliva v mojo dušo čudno znanje,
vseh stvari razumem vzdihovanje,
vse nas veže žgoč, svetel obroč.

Tenke veje dviga zdaj drevo,
sega v lahno luč iz senčne teže,
sega po oblakih, ki gredo,

kakor nežne in srebrne mreže...
Vrgel jih je čez nebo nekdo,
ki, kar hrepeni, od vekov veže.

Haloze

Dr. Žgeč Franc

(Sociološka študija)

Še slabši kakor posestnika domačina, je položaj Haložana, ki je viničar pri kmetu s polja. Sicer trdijo nekateri „poznavalci“ Halož, da gre viničarju pri kmetu s polja dobro! Toda ti „poznavalci“ Halož varajo nevedé same sebe ali pa varajo vedé druge in javnost.

Površine vinogradov, ki jih imajo kmetje s polja na Gorci, in kakor bomo videli tudi v poznejših razpravah, v Haložah sploh, niso v splošnem niti dovolj velike, da bi pošteno preživljale eno samo družino. Kako naj živita na njih dve družini, kmetova in viničarjeva!

Kmet proda vino ali ga odpelje na svoj dom ali ga zapre v klet. Kaj pa ostane viničarju? Njive na rebrih je premalo, da bi redil prešiča, ali je sploh ni nič. O kravici ne more biti niti govora, zemlje je premalo! Tudi gozda, če je pri posestvu, kmet ne da posekati. Po večini še redko sadje obere za sebe! In viničar?

Človek razume tudi kmeta! Rad bi si pomagal v težki gospodarski krizi. Poljedelski pridelki nimajo cene, živina nima cene, davke plačati mora. Zato proda vino. Iz svoje krpe vinograda poskuša iztisniti kolikor mogoče veliko dohodkov, na viničarja in njegovo deco ne

misli. Kaj pa mu tudi lahko nudi? Povprečno meri njegovo posestvo na Gorci 1 ha 22 arov.

Kmet da viničarju tudi živila, če jih ta zahteva! Toda ta živila mora viničar z delom drago odkupiti. Kmet gleda na sebe, na viničarja in njegovo deco ne misli. Take misli so težke, neprijetne, mučijo človeka! Kaj bi mislil! Dela naj!

Dela naj!

Domačin posestnik in viničar pri kmetu gresta delat v meščanov vinograd! Delata, pojeta pri delu svoje otožne pesmi in zaslužita dnevno 5, 6 dinarjev, v najboljšem primeru 8. To niso bajke, to je trda resničnost! Ali morejo biti pesmi vesele, če zaslužita 5 Din? Pri meščanu s pijačo brez hrane, pri kmetu z neko hrano!

Vozil sem se z znancem R. iz Ptuja v Maribor. Kmečki sin, ki ima pri Sv. Barbari v Halozah srednji vinograd. Pripovedoval mi je, da je plačal za najtežje prekopavanje (regulanje) dnevno po 5 in 6 dinarjev s pijačo brez hrane. Neradi so prihajali domačini na delo, delali niso z veseljem. Nato je zvišal dnino na 7 dinarjev. Zato pa je odtegnil pijačo. Delavcev je odslej imel vedno na izbero.

Kako težko mora biti Haložanu, da se ponuja za 7 dinarjev brez hrane, brez pijače.

Brat mi je pripovedoval, da plačujejo kmetje pri Zavrču Haložanom dnevno 8 dinarjev s hrano, zato pa zahtevajo več in napornejše delo kakor meščani. Kmet je sam vaje trdo delati, zato zahteva isto od Haložanov. Ne pomisli pa, da je Haložan zaradi slabe prehrane slaboten.

Toda o delu v Halozah bomo govorili v poznejših študijah še v posebnem poglavju, kjer bomo obravnavali tudi vprašanje o potrebi primerne izobrazbe pri viničarjih. Sedaj hočemo le razumeti, zakaj Haložan nima kruha, zakaj strada domala vse tamošnje prebivalstvo. Dosedanja izvajanja naj za sedaj zadostujejo!

* * *

Še ene plasti haloškega prebivalstva bi se morali dotakniti, viničarjev, ki služijo pri meščanih! Tem gre razmeroma bolje, kakor majhnem posestniku in viničarju pri kmetu. Sicer tudi oni stradajo, saj za delo dobijo še manjšo plačo kakor ostali Haložani. Vendar pa imajo vsaj nekaj zemlje, ki jo lahko obdelujejo za sebe. Najboljši so pač nadviničarji v večjih vinogradih, ki so nekakšni moderni valpeti. Tudi o tem bomo govorili še pozneje!

Za sedaj naj zadostuje dosedanji gospodarski in sociološki oris stanja na Gorci. Ogledati si moramo namreč še gospodarsko in so-

ciološko strukturo v sosedni občini na Dežnem, da lahko primerjamo izsledke v obeh občinah in da se lažje vglobimo v Haloze.

* * *

Katastralna občina Dežno meri 2 km² 61 ha 33 arov ali 261·33 ha. Posestnikov je 86, posestnih listov 88. Dva posestna lista odpadeta na ceste in vodovje.

Kako je razdeljena na Dežnem zemlja?

Posestnikov domačinov je 24 ali 27·9%. Haložanov iz drugih občin je 19 ali 22%. Z Dravskega polja je 29 posestnikov ali 33·7%, s Ptujске gore pa 2 posestnika ali 2·3%; Ptujčanov je 6 ali 6·9%, posestnikov iz neposredne okolice Ptuja 5 ali 5·8%, iz ostale Slovenije je 1 posestnik ali 1·2%.

Za domačine so ti podatki nekoliko ugodnejši od stanja na Gorci. Tujcev in inozemcev na Dežnem ni, domačinov je za 4% več.

* * *

24 domačinov ima	97·67 ha zemlje ali	37·42% celotne površine		
19 Haložanov iz drug. občin ima	29·32 „ „ „	11·2 % „ „		
2 posestnika s Ptuj. gore imata	2·42 „ „ „	0·9 % „ „		
29 posestnikov s polja ima	36·28 „ „ „	13·9 % „ „		
6 Ptujčanov ima	63·94 „ „ „	24·5 % „ „		
5 pos. iz neposr. okol. Ptuja ima	26·10 „ „ „	10—% „ „		
1 posest. iz ostale Slovenije ima	1·62 „ „ „	0·60% „ „		
1 pos. list za ceste in pota	3·39 „ „ „	1·5 % „ „		
1 pos. list za vodovje	0·59 „ „ „	% „ „		
86 posest. + 2 posest. lista ima	261·33 ha zemlje ali	100·0% celotne površine		

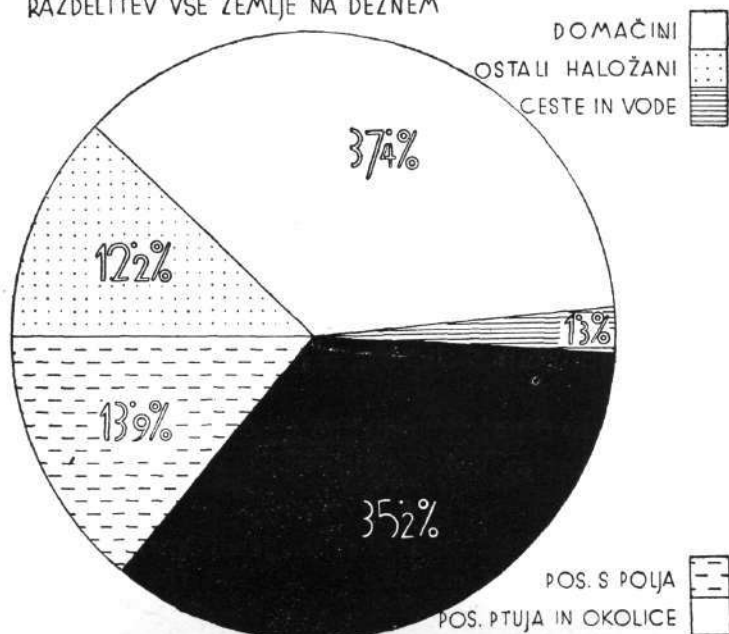
* * *

Ako primerjamo sedaj te podatke s podatki na Gorci, lahko razberemo, da imajo domačini na Dežnem 37·42% celotne površine, dočim na Gorci le 22·85% zemlje v svoji občini. Ta razlika je občutna, kar bomo videli zlasti pri povprečnih merah in pri podrobni analizi posestnega razmerja. Tujcev, stanujočih na Dežnem, in inozemcev ni, to pa se pozna!

Na Gorci imajo Ptujčani, posestniki z Brega, iz inozemstva ter oba tujca skupno 41·1%; na Dežnem Ptujčani 24·5% in posestniki iz okolice Ptuja 10%, skupno 34·5%. Ker je tudi iz ostale Slovenije le en majhen posestnik, je tretja velika kategorija na Dežnem precej šibkejša in črna barva ne zavzema na sliki šte. 7. toliko dela kroga, kakor na Gorci, slika šte. 1.

Ostali Haložani imajo na Gorci le 7·9%, na Dežnem pa skupno s Ptujsko goro, ki ima značaj Halož, a v vinorodne Haloze ne spada, 12·2%. Sicer pa znaša odstotek za Ptujsko goro le 0·9%, tako da stanja mnogo ne spremeni.

RAZDELITEV VSE ZEMLJE NA DEŽNEM

Na Dežnem imajo posestniki s polja 13.9%, na Gorci skupaj s posestniki z G. Pristave 15.1%, tedaj skoraj isto, saj znaša razlika le 1.2%.

Iz dosedanjih podatkov in iz slike je razvidno, da imajo domačini in ostali Haložani na Dežnem večji odstotek, posestniki s polja skoro isto, meščani pa nižji odstotek zemlje kakor na Gorci.

* * *

Če se razdelitev vse zemlje na posamezne kategorije na Dežnem razlikuje od razdelitve na Gorci, se morajo razlikovati tudi povprečne površine, ki pridejo na pripadnika kategorije. Oglejmo si še te:

Na domačina pride na Dežnem		4.06 ha,	na Gorci	3.79 ha	povprečno	
„ Halož. drug. obč.	„	1.54	„	2.77	„	
„ pos. s polja pride	„	1.25	„	1.22	„	
„ pos. s Ptuj. g.	„	1.21	„	2.29	„	(G. Prist.)
„ pos. iz Ptuja	„	10.65	„	10.20	„	
„ pos. iz ok. Pt.	„	5.22	„	7.55	„	(Breg)
„ pos. iz inoz.	„	—	„	15.65	„	
„ pos. tujca	„	—	„	8.82	„	
„ pos. iz Slov.	„	1.62	„	2.—	„	
„ pos. iz Hrv.	„	—	„	6.97	„	

* * *

Domačin ima na Dežnem za 27 arov večjo površino zemlje ko na Gorci, Haložan iz drugih občin za 1'23 ha manjšo, posestnik s polja isto, iz Ptuja isto, iz okolice Ptuja za 2'33 ha manjšo na Gorci.

Neko zakonitost slutimo tam, kjer se površine na Dežnem in na Gorci ujemajo, to je pri posestnikih z Dravskega polja in pri Ptujčanih. Oboji imajo v obeh občinah skoraj popolnoma iste, povprečne površine zemlje, kmetje s polja zelo majhne, Ptujčani na Dežnem največje.

Nazorno nam prikazuje povprečne površine posetev na Dežnem slika 8., kjer so mere spet razvrščene po velikosti. Le tri visoke stolpiče imamo, ki nam predstavljajo Ptujčane, posestnike iz okolice Ptuja in pa domačine. Vse ostale kategorije se nahajajo pod količino 1'60 ha. (Dalje.)

Južni vetrovi

Miško Kranjec

Naposled jo je le dočakala. Dekle je snelo klobuk z glave in si popravilo lase, ki so se ji razmršile. Kata se je ozrla po njenem obrazu. Nič posebnega ni bilo na njem.

„No, kako si opravila,“ je naposled le vprašala.

„Dobro,“ je dekle odvrnilo malomarno.

„Torej sta se pogodila?“

„Kaj pa hočem —.“

„Pospravljala boš, prala in kurila? No — dobro. Pri pranju ti bom lahko pomagala. Na potok занесеve in tam ti pomorem. — Da bi mogla le še kje najti kaj takega! Potem bi se pomalem živelo. — Ali si ženo videla?“

„Sem. Mlada je.“

„Ali imata kaj otrok?“

„Enega sem videla. Mislim, da jih nimata več.“

„A kaj ti je še rekel razen o službi?“

„No — nič posebnega.“

„Ali ni rekel, da si mlada?“

„Da, rekel je to.“

„Ali si bila kaj sama z njim?“

„Nekaj časa.“

„Te ni prijel za roko?“

„Je.“

„In ti jo je pobožal?“

„A čemu vse to?“ se je zdaj zganila in pogledala teto. Šla se je slačit.

„Hvala Bogu,“ je dejala Kata zadovoljna, namesto, da bi bila odgovorila Matildi. „To sem si mislila. Dobro, da je tako storil. Bogat človek je. In z ženo se ne razumeta, kakor vsi taki ljudje. — „Čaj je skuhan. Nalij si ruma. Nekaj sem ga prihranila za zimo. V mrzlem je čaj najboljši.“ Tudi sebi je nalila in sedla zopet na divan. Počasi je srebala čaj, gledala nekaj časa dekle, nato pa skozi okno. „Ko bi bila mlada, v tvojih letih... kaj bi bilo človeku, ako bi ga vrgli na cesto. — Denar se da vedno prislužiti, le znati ga je treba. To je vsa umetnost.“

„No,“ je reklo dekle nekam čudovito drzno, „vi ga menda niste znali.“

„Nisem znala!“ je vzkliknila Kata. „Kako pa govoriš z mano?“ Pa se je koj unesla. „Kaj ti veš. Pri tebi je to drugače. Jaz sem bila pri osemnajstih letih večji otrok, kakor zdaj ti. S kmetov sem prišla, naravnost k visoki gospodi. K nekemu Haryju. Bil je zdravnik. Delam pridno, snažim in podobno, pa me naenkrat gospod vščipne v lice. Kako rdeča lica imaš, mi je dejal živo. Zardela sem od sramu in se ga nisem upala pogledati. — Potem sva nekoč ostala sama doma. Zaprl me je v sobo. Jaz nisem nič vedela. Niti slišala nisem, kdaj je to napravil. Samo, ko sem hotela ven, nisem mogla. Ko je šel proti meni, sem skočila k oknu. Pa me je prijel za roko. Neumnica, kaj misliš, je dejal. Okno je vendar v drugem nadstropju. Razbiješ se. — Naj, sem rekla in

bila odločna. — Tedaj je privlekel iz žepa denar in ga položil na mizo. Vidiš, je dejal, to je tvoje in boš še dobila. Mnogo denarja ... Ampak jaz nisem vzela denarja. Niti slišati nisem hotela o denarju, dasi je bilo zdaj že vseeno. No, bila sem pač neumna. Čez dva dni sem se celo poslovila od njega. To je bila moja prva neumnost. Nisem poznala sveta. — Ali mene ni imel kdo podučiti. Danes bi bila lahko bogata. Vedno sem mislila, da bi si kupila gorice v hribih. Tam bi živela v lepem miru. Morda še ni prepozno. — A zdaj nima pomena. — No, do pomladi nekako privlečeva. Potem pa odideva v mesto. Tam je laže za denar. Tu človek samo gnije in gnije in niti ne veš, če smrdiš ali dišiš. Šele ko si ves v gnoju, začutiš smrad.“

Vse to je govorila nekam ginjeno, toda Matilda je ni poslušala. Bila je tačas daleč od vsega tega.

Domov grede iz mesta je srečala mladega Berdena. In fant ji je rekel, da bi rad govoril z njo. Bogve, čemu bi rad govoril z njo, in celo zvečer. To je bilo važnejše; in da bo jutri treba začeti zopet z delom. Toda tisto delo je bilo mikavno; vrh tega je bolj in bolj čutila, da se okrog nje nekaj posebnega dogaja. Bilo je, kakor bi se prebujala pomlad.

Toda zvečer je teta spet rekla:

„Greva v kavarno.“ In tam kakor prvič: pogledi različnih ljudi in zlasti pogled onega človeka ob strani, ki je sedel sam. Vse to se je bolj in bolj mešalo, naposled pa je začutila, da mora hoditi v kavarno. Potem se ji je nekega dne zazdelo, da ji možak s prsti nekaj kaže. Mislila je, kaj to pomeni. Dvignila je svojo ročico in pokazala tri prste. Oni se je nasmehnil in se priklonil. Tedaj se je tudi ona nasmehnila.

II.

Stari Brumen je neke januarske noči nenadoma umrl. Brumenova, njegova neporočena žena, je zagnala velik jok po vsej hiši in spravila vse pokoncu. Nekateri so napol oblečeni prihajali že navsezgodaj gledat starega Brumena, ki je ležal na postelji z negibnim, brestrastnim obrazom, mrzel in trd. Nekateri so ga potipali, a vsakdo je odmaknil roko, kakor bi prijel kaj neprijetnega. Ženske so si sicer brisale oči vendar preveč žalosten ni bil nihče. Naposled — Brumen se je priselil sem, z življenjem teh ljudi ni imel nič skupnega, razen, da je bival v isti Arnsteinovi hiši. A še tu je hotel biti več kakor drugi: imel je dve sobi in kuhinjo in v sobama je bilo dokaj navlake, kakor se pač spodobi za bivšega advokata. Sicer se pa nihče ni posebno menil zanj, kakor se on vsa ta leta, kar je tu prebival, ni menil za nikogar. Prišel

je odnekod, nepoznan, živel tu vsem tuj, in tak je umrl. To nepoznano, vsemu svetu tuje življenje, je bilo končano. Niso pa bile likvidirane stvari, ki so bile z njim v zvezi.

Pokopali so ga drugega dne popoldne, ko je močno snežilo. Nabralo se je nekaj ljudi iz te ulice, ki so šli za pogrebom. Župnik in organist sta prišla na pokopališče, ker ni bilo nikogar, ki bi plačal boljši pogreb, ter tam opravila svoje molitve. Nato je organist krenil v bližnjo gostilno, da si poplakne grlo. Župnik pa se je zavil v velik plašč in se odpeljal domov.

Tako enostavno pa zopet ni bilo s starim Brumenom, da ne bi imel kdo nanj misliti. Nasprotno, z njim je bilo v zvezi mnogo življenj, to se je takoj pokazalo. Resda ni zapustil zakonitega dediča, ker ga ni imel, toda ostala je Brumenova, ženska, ki je živela z njim vsa ta leta, kar je bil tu, in najbrže tudi že prej; in če ni bila njegova zakonita žena, v cerkvi potrjena, je vendarle bila zvesta temu možu in je bilo torej naravno, da vse, kar je bilo okoli Brumena, pripade njej.

Ko je Brumenova najbolj jokala, vendarle ni pozabila pregledati zapuščine po svojem nezakonitem možu. Ta zapuščina je bila bedna, o tem se je takoj uverila. Pred vsem: o denarju, za katerega so nekateri mislili, da ga ima ta stari stiskač dovolj, ni bilo sledu. Nekaj kron je imel v skritem žepu, zlato uro, dve srebrni dozi z ženskimi imeni, in to je bilo vse, kar je imelo kakšno vrednost. To je Brumenova takoj popravila. A še istega dne, ko je Brumen ležal na mrtvaški postelji, se je pogodila s Fischerjevo za pohištvo, kolikor ga je bilo in je še imelo kakšno vrednost. Tudi drugi so nekaj kupili, zlasti, ker Brumenova ni bila predraga.

In to je bilo prav, da je v takem času imela smisel tudi za gospodarstvo in za svojo bodočnost. Vsa leta je bila upala, da ji po Brumenovi smrti ostane velika zapuščina. Te zapuščine zdaj ni bilo nikjer, nasprotno, nabralo se je nekaj dolgov, ki jih ni bilo s čim poravnati. Denarja, ki ga je pričakovala Brumenova, sploh ni bilo. Bil je prav za prav skrajni čas, da je Brumen umrl, ko ni imel več česa iskati v življenju, in tudi ni imel več od česa živeti. Če ne bi ženska odprodala pohištva, ji ne bi ostalo ničesar. Kajti že dva dni po njegovi smrti so se zglasile prve stranke in zahtevale poravnavo dolgov. Kajpa, zdaj je Brumenova lahko rekla, naj si vzamejo, kar je pri hiši, ko ni bilo ničesar več.

Toda, če se je lahko posmehovala tem strankam, ki ji niso mogle do živega, se ni mogla posmehovati židu Arnsteinu.

Tudi ta je prišel, sladak, kakor vedno, skromen in ponižen. Kljub vsej ponižnosti je pa Brumenovi vendarle povedal, da mu je Brumen

ostal dolžan na stanarini za cele štiri mesece, in to naposled ni bilo malo. Brumenova je sprva začela razgrajati. Žid je smehljaje se poslušal, ne da bi zinil kakšno besedo. Nasprotno, dovolil ji je, da je do konca povedala, kar ima, in šele potem je zopet skromno rekel:

„Saj vam nočem nič hudega, gospa Brumenova. Vidite, stvar je samo ta, da mi Brumen dolguje za štiri mesece. No, z njim se zdaj ne bom prepiral, ker je mrtev. Jaz sem tisti dolg črtal. Vi pa niste dolžni plačevati za njim, saj mu niste bili žena.“

„Kaj mu nisem bila?“ je vzrastla Brumenova.

„No, da. Če hočete, ste mu zaradi mene lahko bili žena. To zame nikakor ni važno. Ampak, jaz vas vendarle pred sodiščem zaradi tega ne morem prijeti, ker nam tam obema dokažejo, da niste njegova žena in da zato nimate nikakih obveznosti radi njegovih dolgov. — Ampak, hotel sem vedeti, ali mislite obdržati to stanovanje, ali pa ga lahko oddam komu drugemu? Zglasila se je pri meni solidna stranka radi stanovanja. Oče je sluga pri sodišču, hči pa je v trgovini.“

„Kaj mene to briga, kje je hči in kaj je oče,“ je jezno dejala Brumenova.

„Saj mene tudi ne,“ je odvrnil Arnstein. „Seveda ne mislim odgovadati, le rad bi vedel, če mi plačate za dva meseca naprej. Vidite, Brumena sem čakal, da bi mi plačal na koncu četrti leta. Zdaj mi je ušel. A kaj naj počnem z vami, ako mi kam odidete.“ Brumenova se je ozrla vanj. Njen pogled je bil poln zaničevanja. Ali hkrati je vendar premišljala. In ko je premislila, je rekla:

„Ako mi ne zaupate, se seveda ne pogajam z vami.“

„Zaupam,“ je tiho dejal žid. „Ne gre za zaupanje. In zaupanje nima s tem nikakega opravka. Lahko vam ne zaupam, a če plačate, vas vendar sprejemem na stanovanje.“

Že mu je Brumenova hotela vreči v zobe tiste krajcarje za stanovanje, ki jih je imela, in že je šla, da bi jih poiskala, ko se je premislila. Vrnila se je in rekla židu umirjeno, a zaničljivo:

„Nočem tega stanovanja. Najamem si drugod stanovanje.“ Potem je zaprla vrata za njim. Ko je ostala sama, je za trenotek premišljala sredi sobe. Potem se je obrnila proti oknu na vrt. Tam je ležal globok sneg. Tisto malo sadnega drevja, ki je bilo razmetano po tem vrtu, je bilo obloženo z mokrim snegom. Pobočje hriba, ki je bilo vidno s te strani, je bilo prav tako zasneženo. Tam, v tej globoko zasneženi naravi je bil globok mir. Čutiti ga je bilo iz te negibnosti, ki jo je oko opazilo. Potem se je ta narava strnila z drugo naravo: okoli samo majhno, nizko gričevje. Po tem gričevju smrekovi in bukovi gozdovi. Vmes majhne jase, klanci z ozkimi vijugastimi poti. Po teh jasah in ob teh poteh nizke

hiše, zdaj globoko odete s snegom. V tistih kočah je toplo. Ljudje sedijo okoli peči in opravljajo zimsko delo, ali pa dremljejo ali pa se pogovarjajo. In soba je polna nekega posebnega vonja... Potem se je Brumenovi zazdelo, da sedi v tisti sobi in da je strašno prijetno. Daleč nekje je žid Arnstein, daleč je spomin na starega Brumena, daleč je majhno mesto s svojim obupnim življenjem, z dolgočasnimi ljudmi, z majhnimi dogodki in z majhnimi razočaranji. Ko bo pomlad, stopimo iz te skromne kočice, ki je naša, na trate, na obronek bukovega gozda, in tam se bomo gredili. Majhne gredice bodo cvetele vse poletje, bukovo listje bo dajalo poseben vonj, nekje se bodo pasle krave, ljudje bodo delali po njivah. Poti so mehke, prijetne, lastavice čebljajo v zraku, po cesti korači popotnik, morda se za hip ustavi tu, da poklepeta o svetu... Potem je segla v majhno omarico in si nalila likerja, ki je ostal iz prejšnjih dni. Nato je sanjarila dalje. Tako so minili štirje dnevi.

Petega dne je obstal pred Arnsteinovo hišo visoko naložen voz s pohištvom, tik pred Brumenovimi durmi. Nevisok človek v dolgi ogoljeni suknji se je sukal okoli voza in videlo se je, da bi rad odprl Brumenove duri. To je torej tisti sluga pri sodišču, je dognala Brumenova. To suknjo je bržkone kje dobil v dar. Opoldne pride še njegova žena, prav s takšno suknjo, dobljeno kje v mestu. In zvečer pride njuna hči, lepo oblečena, ker je v trgovini. Tu bo prostora samo za tri ljudi. To bo solidna družina. Mi pa moramo na pot, ker nismo solidni ljudje.

Ko je tisti sodni sluga naposled le potrkal na duri, je bila Brumenova že oblečena v črno obleko. Vstopil je nizek človek v ogoljeni suknji, snel klobuk in skromno rekel:

„Oprostite, jaz sem Jožef Novak, sodni sluga.“ Ponudil je svojo okorelo roko, ki je še pred nedavnim držala za ročice na plugu in bila najbrže močno žuljava. Toda Brumenova je ni opazila in tako se je roka naposled sama od sebe pobesila. (Dalje.)

Dr. Janko Sernek

Dr. Dragotin Lončar

Na drugi strani so odpor proti cerkveno-političnim postavam vodili državnopravni federalisti, n. pr. Čehi in Poljaki, iz tega razloga, ker niso priznavali osrednjemu parlamentu pravic, ki bi jih bile morale imeti dežele. Slovenci smo soglašali s tem v bistvu pravilnem naziranju, a smo obenem pozabljali, da bi bila večja deželna avtonomija koristila samo Kranjski in morebiti tudi Goriški, drugod

Vrste so se nagnile, hrbti napeli in težki koraki so se zagnali po blatu. Bilo je, kakor bi se iz borne vasice odtrgal živ plaz. Vseh tisoč in koliko ljudi je zavpilo, nihče ni vedel, komu in kaj. Nekaj brezumnega, divjega, nekaj nevsakdanjega, da je Petru zagomazelo po hrbtu, kakor bi ga popadla mrzlica. Vsega je pretresel ta dolgi krik, ki je bruhnil v večer. Kakor bi ta peščica mož hotela pozvati na pričo ves svet, da se je popolnoma odtrgala od vsega razumljivega in skladnega in da se je ob tej uri, ko je vstajala mokra megla iz polj in je dišalo po mladih travah, napotila morit, prelivat kri, umirat in poginjat v puste, od človeka zapuščene kraje.

Potem so se na vseh koncih dvignile divje, udarne pesmi. Celo Sakser je premikal svoj koničasti podbradek, čeprav je hodil v vrsti kakor žival na vrvi. Star godec jo je na široko mahal po sredi ceste, vihtel harmoniko in juckal, da so mu sline pršele po bradi. V prvih vrstah so se fantje prijeli za pod pazduho in z nazaj vrženimi glavami peli znano koračnico. Po ritmu pesmi so z dolgimi koraki drli v noč. Zdaj pa zdaj je kdo skočil iz vrste, krčevito zavriskal in zopet utonil v gneči. Okovani čevlji so copotali po blatni cesti, čutare so tolkle ob puškina kopita. Zadaj so drdrale kuhinje in rezgetali konji.

Cesta se je po strmem klančku spustila mimo zadnjih vaških hiš. Za rdeče zavešenimi okni je bila luč, ali vrata so bila zaprta in nikogar ni bilo na prag, da bi se ozrl za odhajajočimi. Umazan, kosmat pes je trgal verigo in zavijal.

Bataljon je hrumel mimo vaškega pokopališča, čigar zid je gorel v mladi mesečini, krenil pri križu, ki je stražil razpotje, na desno in utonil v vlažni temi.

Haloze

Dr. Žgeč Franc

(Sociološka študija)

Poglobimo se pa v podrobnejšo analizo posestnih razmer na Dežnem, brez katere ne moremo poznati dobro tamošnjega stanja, kakor je v resnici. Zato bomo podelili vsa posestva v istih pet skupin, kakor smo jih podelili na Gorci. Količine posestev, včlanjene v teh pet skupin, nam kaže razporednica 9.

Manj kakor 1 ha ima 29 posestnikov in sicer 6 domačinov (25%), 8 ostalih Haložanov ali 42·6%, 12 posestnikov s polja (41·3%) in 3 Ptujčani (27·3%) oziroma posestniki iz neposredne okolice Ptuja.

Do 5 ha ima skupno 18 domačinov ali 74·9% vsi Haložani iz drugih občin in vsi posestniki s polja. Razen teh ima isto količino skupno

Na Dežnem imajo posestva, ki merijo v ha :

	do 1	1—2	2—5	5—10	nad 10	Število posestnikov
Domačini	6 25 %	4 16·6 %	8 33·3 %	3 12·5 %	3 12·5 %	24
Ostali Haložani	8 42·6 %	3 15·8 %	8 42·1 %	—	—	19
Pos. s polja	12 41·3 %	11 37·9 %	6 20·7 %	—	—	29
Pos. s Ptujске gore	—	2 100 %	—	—	—	2
Pos. iz Ptuja in okolice . . .	3 27·3 %	1 9·1 %	1 9·1 %	3 27·3 %	3 27·3 %	11
Pos. iz ostale Slovenije . . .	—	1 100 %	—	—	—	1
	29	22	23	6	6	86

(45·5%) 5 posestnikov iz Ptuja in neposredne okolice, oba posestnika s Ptujске gore ter posestnik iz Slovenije. Le 6 domačinov in 6 posestnikov iz Ptuja in okolice ima posestva nad 5 ha.

Ako primerjamo te podatke spet s podatki na Gorci, pridemo do sledečega zaključka:

Na Dežnem ima manj kakor 1 ha zemlje 25%, na Gorci le 18·9% vseh posestnikov, tako da je najmanjših posestnikov na Dežnem veliko več. Do 5 ha pa jih je na Dežnem skupno 74·9%, na Gorci 75·6%, tedaj isti odstotek. Vkljub temu, da je površina vse zemlje, ki je last domačinov, na Dežnem večja in da je večja tudi povprečna površina, ki pride na enega domačina, je odstotek najmanjših posestnikov tam celo večji, odstotek s površino 5 ha pa isti kakor na Gorci. Razlika mora biti tedaj pri večjih posestvih.

Nad 10 ha zemlje ima na Gorci 5·4%, na Dežnem pa 12·5% posestnikov domačinov, kar vpliva odločilno na končni izid! Površine nad 10 ha so: 11·02 ha, 12·80 ha in 14·89 ha.

Tudi 3 Ptujčani imajo posestva s površino, ki meri nad 10 ha, in sicer: 12·85 ha, 14·52 ha in 32·10 ha. Toda tudi Ptujčani na Dežnem imajo večja posestva izven te občine tako na Gorci, na Rodnem vrhu, Doleni, v Graškovju, na Podlehniku itd. Podrobne analize pa tukaj ne bomo izvedli, naj zadostuje za to analiza na Gorci!

* * *

V dosedanjih izvajanjih smo dognali, da je na Dežnem nekoliko več večjih posestnikov domačinov, kakor na Gorci. Zato je tudi količina zemlje, ki je last domačinov, večja in povprečna površina zemlje, ki pride na enega domačina, je višja. Na prvi hip je bilo videti, da je položaj domačinov boljši.

Ko pa smo podrobneje razčlenili posestno stanje in izračunali medsebojne odnose v odstotkih, smo se prepričali, da je najmanjših posestnikov na Dežnem celo višji odstotek. Zato je naslednji odstotek posestev med 1—2 ha nekoliko nižji, odstotek vseh posestev do 5 ha pa je v obeh občinah enak! Položaj posestnikov domačinov je glede podelitve zemlje v obeh občinah skoraj enak, le da je na Dežnem odstotek večjih posestnikov večji.

Omenili pa smo že pri razčlenitvi posestev na Gorci in večkrat med našo razpravo, da so za vinorodne Haloze odločilnega pomena vinogradi. Posestva so veliko premajhna, da bi lahko prebivalstvo živelo brez vinske trte!

Koliko vinogradov pa je na Dežnem in kdo jih ima?

* * *

V tej katastralni občini je 30·64 ha vinogradov ali 11·73% vse zemlje, dočim jih je na Gorci 10·59%. Ta razlika pa ne igra nikake vloge, saj znaša le 1·14%. Vinorodni sta obe sosedni občini skoraj enako!

Kako je podeljenih teh 30·64 ha vinogradov na kategorije posestnikov?

Večje število posestnikov je spet brez vinogradov, tako 9 domačinov, 2 Ptujčana in 2 posestnika iz neposredne okolice Ptuja, 1 posestnik iz ostale Slovenije in 1 s Ptujске gore, 15 Haložanov in 15 posestnikov s polja!

* * *

30·64 ha vinogradov pa je podeljenih na kategorije posestnikov na sledeči način:

15 posestnikov domačinov ima	4·67 ha vinogradov ali 15·3 %
6 posestnikov iz ostalih Halož ima	2·70 „ „ „ 8·51%
1 posestnik s Ptujске gore ima	0·25 „ „ „ 0·09%
14 posestnikov s polja ima	4·79 „ „ „ 15·63%
4 posestniki iz Ptuja imajo	13·14 „ „ „ 42·81%
3 posestniki iz okolice Ptuja imajo	5·09 „ „ „ 16·61%
43 posestnikov ima	30·64 ha vinogradov ali 99·7 %

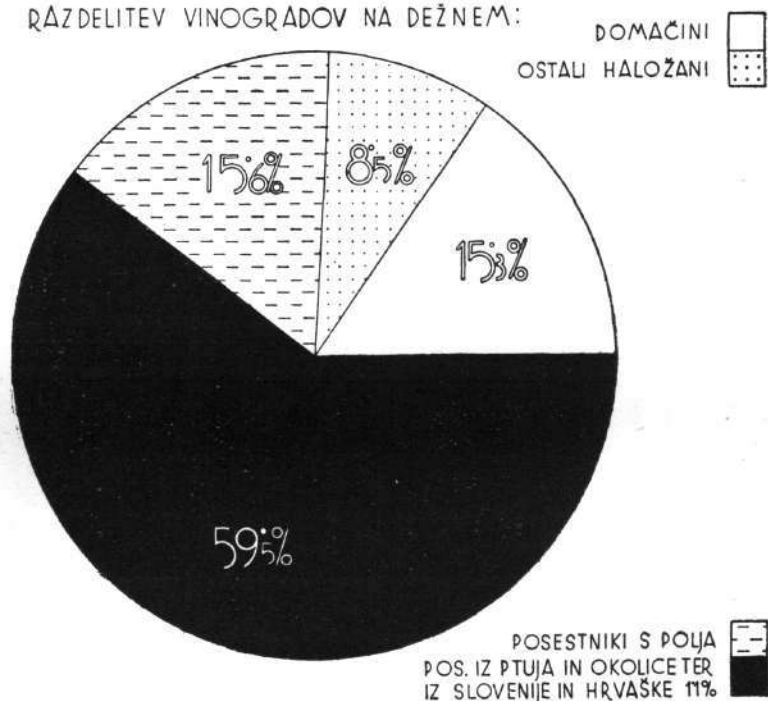
Kaj nam pove ta razdelitev vinogradov?

Domačini imajo 15·3% vinogradov, za 3·6% več kakor na Gorci. Tudi posestniki iz drugih haloških občin imajo za 6·1% več vinogradov, kmetje s polja pa 1·3% več kakor na Gorci. Vendar ostane še vedno

za posestnike iz Ptuja in okolice 59·5% tedaj precej nad polovico vseh vinogradov, ali slabe tri petine.

Razmerje v razdelitvi vinogradov nam nazorno kaže slika 10., na kateri zavzema črna barva večji del kroga, barva, ki pomeni tokrat le posestnike iz Ptuja in neposredne ptujske okolice. Ako jo primerjamo s sliko 4. z Gorce, opazimo, da se šopiri tam črna barva v še večjem delu kroga, da je tedaj razdelitev vinogradov na Dežnem za domačine nekoliko ugodnejša, toda nikakor ne ugodna. Kako bi bila ugodna, če poseda 15 domačinov le 15·3% vseh vinogradov, vsi ostali domačini pa so brez vinogradov sploh, dočim ima 7 Ptujčanov in posestniki iz okolice Ptuja 59·5% vinogradov ali skoraj štirikrat toliko!

RAZDELITEV VINOGRADOV NA DEŽNEM:

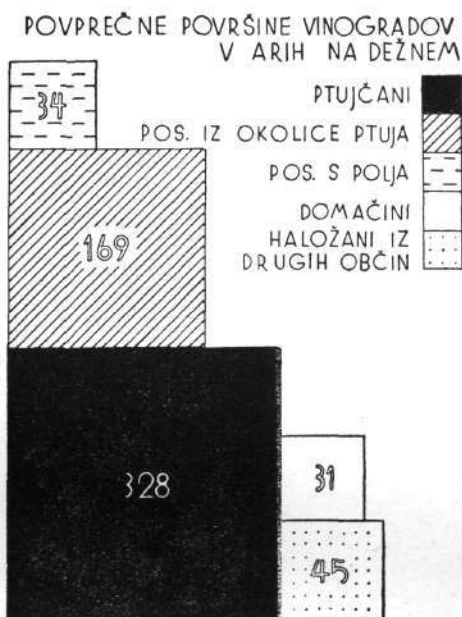

Tudi povprečne mere nam kažejo približno isto sliko:

na enega Ptujčana pride povprečno	3.28 ha	vinograda
„ posestnika iz okolice Ptuja pride povprečno	1.69 „	„
„ Haložana iz drugih občin pride povprečno	0.45 „	„
„ posestnika s polja pride povprečno	0.34 „	„
„ posestnika domačina pride povprečno	0.31 „	„

Najmanjšo povprečno mero doseže domačin, na katerega pride le 31 arov; največjo Ptujčan, ki je desetkrat višja, kakor domačinova.

Posestniki s polja so za 3 are boljši, posestniki iz okolice Ptuja pa imajo povprečno mero izrazito meščanskega vinograda.

Povprečne mere vidimo na sliki 11. kjer imamo dva velika kvadrata posestnikov meščanov ter tri majhne: Haložanov iz drugih občin, kmetov s polja in domačinov. Črna barva Ptujčanov vodi.

(Dalje.)

Južni vetrovi

Miško Kranjec

Vi boste odslej stanovali tu?“ je rekla Brumenova z visoka. Iz ročne torbice je vzela ključke in jih ponudila sodnemu slugi, ko je ta nekaj govoril. Sprejel je ključke in naposled le vprašal, ko je Brumenova stala že med durmi:

„A kam naj spravimo vaše pohištvo?“

„Kamor se vam zdi,“ je rekla Brumenova. „Ga že odpeljem. Ne bo vam v napotje.“ Tudi zdaj je sodni sluga hotel nekaj povedati, pa ga Brumenova ni več slišala. Odšla je v mesto.

Vrnila se je šele zvečer s Kato Lejkovo. Svoje stvari je našla na podstenu. Tam je bilo vse lepo zloženo, kakor bi se zračilo. Za trenotek je postala pri tej svoji zapuščini, potem se je obrnila h Kati. Ali ni ji dobro videla v obraz. Kata pa je rekla:

noge. Ženska je stopila z njimi k vozu, žid je privlekel od nekod ročno tehtnico in spretno zadrgeval kuram noge, da so naposled obvisale na tehtnici. „Dva kilograma,“ je rekel. Ženska se je prepirala, da je kokoš težja. Barantala sta za krone, dokler ni žid naposled rekel Matiji:

„Notri jih spusti.“ Fant je jemal kure in jih spuščal skozi vratca v tiste lataste zaboje, kjer so kure iskale zavetja. Žid pa je odprl denarnico in plačeval ženskam. Ženske so sicer še nekaj godrnjale, ali on se ni menil za to. Fant je zopet sedel na sani in ko mu je žid namignil, je pognal kobili. Ker zopet nista govorila, je Berden imel priliko misliti.

(Dalje.)

Haloze

Dr. Žgeč Franc

(Sociološka študija)

Tudi tukaj nam povedo povprečne površine premalo. Poseči moramo spet po točnejši razdelitvi vinogradov v šest skupin, kakor smo to storili že na Gorci; To razčlenitev vidimo na razpredelnici slika 12, ki je v vsem slična razpredelnici šte. 6.

Na Dežnem imajo vinograde, ki merijo v arih:

	nič	do 10	10-20	20-50	50-100	nad 100	
Domačini pos.	9 37·6 %	1 4·2 %	3 12·5 %	9 37·6 %	2 8·2 %	—	24
Ostali Haložani	13 68·4 %	—	2 10·5 %	1 5·3 %	3 15·8 %	—	19
Pos. s polja	15 51·7 %	2 6·9 %	2 6·9 %	7 24·1 %	3 10·4 %	—	29
Pos. s Ptujске gore	1 50 %	—	—	1 50 %	—	—	2
Pos. iz Ptuja in okolice . .	4 36·3 %	—	—	—	1 9·1 %	6 55·6 %	11
Pos. iz ostale Slovenije . .	1 100 %	—	—	—	—	—	1
	43	3	7	18	9	6	86

Število posestnikov vsake kategorije smo že navedli, ki vinogradov nimajo. Pri domačinih znaša odstotek 37·6%, pri ostalih Haložanih

68·6%, pri posestnikih s polja 51·7%, pri posestnikih iz Ptuja in okolice 36·3%.

Ugotovili smo že na Gorci, da ta razdelitev najhuje zadene domačine, saj mnogi izmed njih vinograda sploh nimajo, samo nekaj ostale zemlje. Verjetno je, da ostanejo brez vinogradov le manjši posestniki. Vendarle si oglejmo površine posestev, pri katerih vinograda ni; te merijo:

1 : 5·05 ha; 2 : 3·23 ha; 3 : 3·77 ha; 4 : 2·66 ha; 5 : 0·88 ha
6 : 1·82 ha; 7 : 3·11 ha; 8 : 0·77 ha; 9 : 0·06 ha.

Povprečna površina posestva pri domačinih meri, kakor smo ugotovili, 4·06 ha. Le en posestnik brez vinograda ima posestvo, ki povprečno mero za 1 ha presega, vsi drugi imajo manjša posestva, trije celo s površino pod 1 ha. Izrazito majhna posestva!

Oba posestnika s Ptuja brez vinograda na Dežnem imata vinograde drugod: prvi na Podlehniku 1·09 ha, drugi pa je Minoritski konvent v Ptuju, ki ima na Majskem vrhu, na Rodnem vrhu in Jaklovcu 4·32 ha.

Iz neposredne okolice Ptuja nimata 2 posestnika vinogradov na Dežnem. Prvi ima v Ljubstavi 3·98 ha vinograda, druga pa je majhna posestnica brez vinograda v Halozah, ki ima jedva 0·52 ha zemlje na Dežnem.

Toda povrnimo se spet k naši podelitvi vinogradov na šest skupin ter si oglejmo najprej domačine.

9 posestnikov domačinov 57·6% je brez vinogradov, 1 ima vinograd z 10 ari, 3 imajo vinograde med 10 in 20 ari, 9 med 20 in 50 ari. Do 50 arov ima tedaj 13 posestnikov vinograde, brez vinograda jih je 9, skupno 22 posestnikov ali 91·8%. Le dva imata vinograde s površino nad 50 arov, prvi 63 arov, drugi 80 arov. Največji vinograd posestnika domačina meri 80 arov!

To razmerje se ne razlikuje bistveno od podelitve vinogradov na Gorci. Tam so sicer nekoliko številnejši najmanjši vinogradniki s površino do 10 arov, na Dežnem pa nekoliko večji med 20 in 50 ari. Skupni odstotek vinogradov do 50 arov pa je skoro enak. Največji vinograd na Gorci meri 71 arov, da Dežnem 80 arov.

Domačini na Dežnem imajo sicer nekaj več zemlje, kar gre na račun višjega odstotka večjih posestnikov. Tudi vinogradov imajo za 3·56% več, a ta neznatna razlika se izgubi že pri podelitvi na najmanjše in na srednje vinogradnike. Splošno stanje je isto: v obeh občinah ima domačin površino vinograda, ki je brezdvomno veliko premajhna za vso družino.

* * *

Šest Haložanov iz drugih občin ima na Dežnem vinograde, trije s površino nad 50 arov. To je razlog, da je povprečna mera pri ostalih Haložanih višja kakor pri domačinih. Ali so ti trije posestniki večji posestniki sploh, kakor jih najdemo lahko pri meščanih? Ali imajo tudi v domačih občinah večje vinograde?

Vsi trije imajo posestva v Dolcu, ki merijo: 4.54 ha, 1.84 ha in 3.93 ha. Samo drugi ima tam tudi vinograd, ki meri 21 arov. Na Dežnem pa imajo posestva s površino 2.02 ha, 2.08 ha in 1.91 ha ter vinograde, ki merijo 62 arov, 67 arov in 79 arov. Drugi ima tedaj 8.92 ha zemlje, v katero je že vključena skupna površina vinograda 88 arov. To je največji vinogradnik Haložan, ki smo ga doslej srečali, njegovo ostalo posestvo pa je majhno!

* * *

14 posestnikov s polja ima vinograde na Dežnem, ki merijo skupno 4 ha 79 arov, tako da pride povprečno na enega 34 arov. 11 jih ima do 50 arov vinograda, 3 nad 50 arov, in sicer 57 arov, 66 arov in 72 arov. V odstotkih vlada približno isto razmerje kakor na Gorci, le da ima tam največji posestnik vinograd s površino 1.17 ha, tukaj 72 arov. Kakor pa smo lahko ugotovili že iz dosedanjih podatkov, je ta visoka mera 1.17 ha bolj izjema, kakor pa pravilo za posest s polja. Doslej je to popolnoma osamel pojav.

* * *

Končno nam še preostajajo vinogradi posestnikov iz Ptuja in okolice, ki si jih moramo ogledati. Na Dežnem jih ima 7 vinograde. Le eden edini Ptujčan ima vinograd, ki meri 74 arov, vsi ostali imajo nad 1 ha. 3 posestniki iz okolice Ptuja imajo sledeče površine: 1.39 ha, 1.77 ha in 1.93 ha; 3 Ptujčani po: 2.30 ha, 4.96 ha in 5.14 ha.

Kakor so te površine že bistveno različne od vinogradov domačinov in posestnikov s polja, se vendar slika za spoznanje še izpopolni, če prištejemo h gornjim površinam še vinograde, ki jih imajo isti posestniki v drugih haloških občinah.

Prvi veliki vinogradnik iz okolice Ptuja ima na Dežnem 1.39 ha vinograda, na Sedlašku 1.94 ha in v Gruškovju večje posestvo brez vinograda. Skupno merita tedaj oba vinograda 3.33 ha, vseh troje posestev pa 19.05 ha.

Za drugega posestnika iz ptujske okolice nisem mogel točno dognati, ali ima poleg 1.77 ha na Dežnem vinograde še kje drugje v Haložah, pač pa ima tretji posestnik še 29 arov v Repišču, skupno z Dežnim tedaj 2.22 ha.

Vsi trije veliki vinogradniki Ptujčani imajo posestva še v ostalih haloških občinah; njihove površine merijo skupno z Dežnim: 46.86 ha,

58·10 ha; 36·96 ha. Vinograde pa imata samo dva izven Dežnega, in sicer oba največja vinogradnika na Dežnem s 4·96 ha in 5·14 ha vinograda. Prvi ima na Doleni 50 arov in na Gorci 1·14 ha, skupno 6·10 ha, drugi pa v Rodnem vrhu 1·66 ha, skupno z Dežnim 6·80 ha vinograda.

Ako bi sedaj pregledali vinograde vseh šestih v Halozah, bi dobili sledeče površine: 5·53 ha, 1·77 ha, 2·22 ha, 2·50 ha, 6·10 ha in 6·80 ha.

Vsi domačini na Dežnem imajo skupaj 4·67 ha vinogradov, omejena vinogradnika Ptujčana pa samo na Dežnem 4·96 ha in 5·14 ha, v Halozah celo 6·10 ha in 6·80 ha; največji vinograd domačina na Gorci 71 arov, na Dežnem 80 arov.

* * *

Kdo je tedaj gospodar Haloz?

Kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca?

Brskal sem po posestnih listih in drugih aktih, iskal sem gospodarje Haloz, zbiral in urejal gradivo, preučaval podatke, risal diagrame vse dotlej, dokler se nisem dokopal za dve katastralni občini do jasnega odgovora v številkah.

Za dve občini za sedaj, za Gorco in Dežno, ki tvorita nekdanjo politično občino Sv. Trojica v Halozah. Toda že v teh dveh občinah so se pokazale v jasnih obrisih neke zakonitosti, ki bodo veljale skoro gotovo za velik del Haloz, nekatere mogoče za vse Haloze.

Gorca in Dežno nista izjemi!

Tudi Haloze niso izjema!

Kjer imamo v naši ožji domovini večje vinograde, tam imamo tudi benediktince, minorite, denarne zavode, plemenitaše, tujce inozemce, meščane, ki si jih lastijo.

Ali je mariborska okolica last našega človeka, ki jo napaja s svojim znojem? Ali je naš Jeruzalem, naša Radgona, naša mariborska okolica? So Slovenske gorice res naše?

Leto za letom vlada v Halozah glad. Odgovor, kje je kruh, ki ga je lačna haloška deca, ni več težak... (Konec I. dela.)

Obleka

Danilo Lokar

I.

Rafael Čehovin, tajnik pri pomorski oblasti, je zavrl korak, porušal še enkrat po asfaltnem tlaku kakor s copato doma sredi sobe, kadar se je zjutraj umival, in obstal.

Izložbeno okno je bilo visoko, sijalo je preko ulice. Bilo je kakor zrcalo, ki meče na daleč iz sebe luč in predmete. Hkrati pa je bilo tudi kakor sobana, razhoden salon.